

De leraar als sleutelfiguur

Praktijkervaringen met het besteden van de Voucherbankgelden
bij de onderbouw van het Vmbo in Amsterdam

**Afstudeerproject Master Pedagogiek
Educatieve Faculteit Amsterdam**

**Annette Assendelft
Augustus 2008**

Voorwoord

De start van de dag op de middelbare school waar ik werkzaam ben begon zoals gewoonlijk met het halen van een kop koffie bij de centrale keuken. ‘Wie gaat er morgen van jullie vakgroep naar de Balie’, vroeg de collega (functie adjunct-directeur) die naast me stond. De Balie? Ik had geen idee waar op gedoeld werd. Bij navraag betrof het de presentatie van een nieuw subsidiesysteem ter bevordering van cultuureducatie voor het basisonderwijs en de onderbouw van het Vmbo in Amsterdam.

Als vakgroepcoördinator beeldend-onderbouw was ik de volgende dag aanwezig in een rijkelijk gevulde theaterzaal van de Balie. Een welkomstwoord van mevrouw Belliot, de toenmalige wethouder van Cultuur in Amsterdam, opende deze middag. Daarna namen andere sprekers het woord. De heer Boonzajer Flaes lichtte de onbeperkte mogelijkheden van het toepassen van de nieuwe subsidiegelden toe: ‘Een film maken, kunstenaars in de klas, je kunt het zo gek niet verzinnen, hoe gekker hoe beter!’

‘Budget ter bevordering van cultuureducatie, welke achtergrond en voorwaarden liggen hier aan ten grondslag?’

Op het podium bevonden zich de vertegenwoordigers van Mocca, het Amsterdamse Fonds voor de Kunst en de Voucherbank. Zij werden gemeenschappelijk voorgesteld als ‘de ondersteunende pijlers’ bij het bevorderen van cultuureducatie in Amsterdam.

Daarna lichtte elke van bovengenoemde organisaties hun bijdrage toe aan de taakstelling bij het bevorderen van cultuureducatie.

‘Wat is de betekenis van de ondersteunende pijlers Mocca, het Amsterdamse Fonds voor de Kunst en de Voucherbank voor de docenten in de onderbouw van het Vmbo die vorm (willen) geven aan het cultuurbeleid binnen hun school?’

Tenslotte vroeg ik me af wat de consequenties zijn voor de betrokkenen bij dit in te voeren subsidiesysteem.

‘Over welke competenties moeten de gemachtigden van de Voucherbankgelden beschikken om het budget op een zinvolle wijze te besteden?’

Samenvattend heb ik deze overwegingen geformuleerd in een voorlopige onderzoeksvraag: *‘Welke ondersteunende voorwaarden zijn van belang voor de gemachtigden van de Voucherbankgelden bij het besteden van deze gelden?’*

Deze voorlopige onderzoeksvraag vormde het begin van mijn afstudeerscriptie waarmee ik mijn studie Hoger Kader Pedagogiek afrond. Op het samenwerken met mensen en het opdoen van nieuwe kennis en ervaring kijk ik met veel plezier terug. Jezelf regelmatig betrappen op je persoonlijke tekortkomingen vormden minder aangename ervaringen. Het proces om een onderzoek op te zetten en uit te voeren is uitdagend en dit heeft mij gemotiveerd om het proces, ondanks dat het niet altijd gemakkelijk was, af te ronden.

Dit onderzoek heeft nooit plaats kunnen vinden zonder de steun en het vertrouwen die velen mij geboden hebben. Allereerst bedank ik de docenten van de opleiding voor de inspirerende colleges waar ik veel van geleerd heb. Door middel van hun expertise ben ik goed voorbereid aan mijn onderzoek begonnen. Een woord van dank gaat ook uit naar mijn begeleiders. Vanuit de opleiding heeft Dr. Hans-Jan Kuipers deze rol op zich genomen. De adviezen die hij mij gegeven heeft tijdens de tussentijdse evaluaties waren adequaat en inspirerend. Mijn externe begeleiding is ingevuld door Ariane Vervoorn. Ze heeft in haar functie als accountmanager bij Mocca een belangrijke bijdrage geleverd bij het verstrekken van relevante informatie. Mede dankzij haar bemiddeling ben ik op eenvoudige wijze in contact gekomen met de scholen, inclusief de gemachtigden voor het besteden van de Voucherbankgelden.

De respondenten ben ik zeer erkentelijk dat ze, ondanks hun drukke werkzaamheden, belangeloos en gemotiveerd aan mijn verzoek tot deelname aan het interview ingestemd hebben. Ik heb erg genoten van alle spontane reacties tijdens het afnemen van de interviews. Ik sluit af met een innig dankwoord aan mijn gezin: Wouter, jouw ondersteuning is essentieel geweest. Je betrokkenheid en geweldige inzet voor ons gezin creëerde voor mij de ruimte die ik nodig had voor dit onderzoek. Stijn en Ingeborg, jullie tomeloze energie werkt aanstekelijk, ik heb er met veel plezier gebruik van gemaakt!

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
2. Cultuureducatie	8
2.1 Inleiding	8
2.1.1 Begripsbepaling cultuureducatie	8
2.1.2 Cultuureducatie ‘als doel of als middel’	8
2.2 Cultuureducatie binnen Europa	8
2.3 Cultuureducatie binnen het Nederlandse onderwijs	9
2.3.1 De positionering van cultuureducatie binnen het onderwijs	10
2.3.2 Verankeren cultuureducatie binnen het onderwijs	11
3. Cultuureducatie binnen het Amsterdamse onderwijs	12
3.1 Inleiding	12
3.2 Consultatie met schoolbesturen	12
3.3 Groepsdiscussie cultuureducatie	13
3.4 Ondersteunende pijlers	13
4. Cultuureducatie binnen het Vmbo-onderwijs in Amsterdam	15
4.1 Inleiding	15
4.2 Schooltypen Vmbo in Amsterdam	15
4.3 Organisatiecultuur	15
4.3.1 Cultuurverschillen Harrison	15
4.3.2 Cultuurverschillen Handy	16
4.4 Randvoorwaarden cultuureducatie	16
4.5 Gemachtigden Voucherbankgeld	17
5. Formuleren onderzoeksvraag	18
5.1 Aanloop formuleren onderzoeksvraag	18
5.2 Onderzoeksvraag	18
6. Opzet en uitvoering onderzoek	19
6.1 Opzet onderzoek	19
6.2 Interviews	19
6.3 Registratie en indeling data	20
7. Verwerking onderzoeksgegevens	21
7.1 Inleiding	21
7.2. Competentie	21
7.3 Culturele participatie	21
7.4 Samenwerking ondersteunende pijlers	22
7.4.1 Mocca	22
7.4.2 Voucherbank	24
7.4.3 Amsterdamse fonds voor de Kunst	25
7.5 Samenwerking externe partners	26
7.6 Aansluiting schoolrichting - bevorderen cultuureducatie	27
7.7 Aansluiting organisatiecultuur - bevorderen cultuureducatie	28

7.8	Randvoorwaarden	29
7.8.1	Cultuurbeleidsplan	29
7.8.2	Cultuurcoördinator	30
7.8.3	Taakuren	31
7.9	Cultureel aanbod	32
7.10	Andere prioriteiten	33
7.11	Motivatie	34
8.	Antwoord op onderzoeksvraag	36
8.1	Inventarisatie remmende en stimulerende factoren	36
8.2	Taxonomie remmende en stimulerende factoren	36
8.3	Taxonomie stimulerende factoren	37
8.4	Conclusie deelvraag	38
8.5	Eindconclusie	38
9.	Aanbevelingen voor de ondersteunende pijlers	40
	Mocca	40
	Voucherbank	40
	Amsterdamse Fonds voor de Kunst	40
10.	Literatuurlijst	41
11.	Bijlage	42

1. Inleiding

Sinds de invoering van de Voucherbankgeldten hebben alle basisscholen en Vmbo-scholen (onderbouw) in Amsterdam beschikking over extra budget bij het bevorderen van cultuureducatie. Als ik terug kijk hoe ik met deze faciliteiten gewerkt heb na het eerste jaar van invoering zie ik als resultaat twee geslaagde activiteitendagen die ik met de Voucherbankgeldten ontwikkeld en gerealiseerd heb. Het was een inspannend proces. Regelmatig ben ik hobbels tegengekomen die het moeiteloos besteden van de 8.576,00 euro die op de schoolrekening stonden, belemmerd hebben. Binnen de hectiek van de dagelijkse onderwijspraktijk kostte het me moeite om de tijd die ik nodig had voor het bevorderen van cultuureducatie vrij te maken. De gemeente Amsterdam stelde de Voucherbankgeldten beschikbaar maar leverde daar geen praktische ondersteuning bij voor mij bij het uitvoeren van de nieuwe taakstelling. Wel faciliteerde de Gemeente Amsterdam de gemachtigden indirect met de oprichting van Mocca, de Voucherbank en de Plus-regeling van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst. Is dit een juiste keuze van de gemeente? Zijn de gemachtigden voldoende gebaat bij deze vorm van ondersteuning? Zo heb ik praktische ondersteuning in de vorm van schrijftijd voor een cultuurbeleidsplan en tijd om mezelf goed in te lezen en voor te bereiden gemist. Hoe zou het de andere gemachtigden vergaan? Vanuit mijn praktijkervaringen heb ik interesse in de ervaringen van collega's op andere scholen, degenen die net als ik gemachtigd zijn om de Voucherbankgeldten te besteden. Vanuit die belangstelling heb ik mijn onderzoeksvraag bepaald. Het onderzoeksrapport wil meer inzicht verschaffen in dit proces: welke factoren spelen mee en hoe bepalend zijn deze voor de gemachtigden van de Voucherbankgeldten bij de uitvoering van hun taakstelling? Als deelvraag neem ik mee:

'Voelen de gemachtigden zich voldoende ondersteund door de Gemeente Amsterdam?'

Het rapport verstrekt informatie over aantoonbare knelpunten. Niet alle knelpunten zijn oplosbaar. Er zijn knelpunten die wel aangepakt kunnen worden, eventueel met behulp van de ondersteunende pijlers. De organisaties Mocca, de Voucherbank en het Amsterdamse Fonds voor de Kunst hebben opdracht gekregen van de Gemeente Amsterdam om de scholen bij het vormgeven aan het cultuurbeleid te ondersteunen. Daarom zijn de aanbevelingen voor het reduceren van de geconstateerde knelpunten aan hen gericht.

De laatste jaren is er veel onderzoek verricht naar cultuureducatie. Binnen het Amsterdamse werkveld neemt het lectoraat Kunst- en Cultuureducatie bij de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten hier een centrale rol in. Haar taak is om de ontwikkelingen in binnen- en buitenschoolse kunst- en cultuureducatie als gevolg van onderwijsvernieuwingen, maatschappelijke veranderingen en veranderingen in de kunsten en het culturele erfgoed te onderzoeken. Ook het expertisenetwerk Mocca voert onderzoek op het gebied van cultuureducatie uit. Deze inspanningen hebben diverse publicaties opgeleverd waarbij het accent ligt op het in kaart brengen van de stand van zaken wat betreft cultuureducatie op scholen. Mijn onderzoek richt zich vooral op de praktijksituatie van degenen die cultuurbeleid binnen de schoolorganisaties initiëren en uitvoeren. Omdat er over dit onderwerp nauwelijks literatuur beschikbaar is vormt deze scriptie een goede aanvulling op het bestaande literatuur aanbod.

Opbouw onderzoek

Dit onderzoek is als volgt opgebouwd: het begin bestaat uit een literatuurverkenning over de onderwerpen die aansluiten bij de voorlopige onderzoeksvraag. Allereerst heb ik onderzocht wat de literatuur vermeldt over cultuureducatie binnen Nederland en Europa (*hoofdstuk 2*).

Deze verkenning spitst zich toe naar de situatie van cultuureducatie binnen Amsterdam (*hoofdstuk 3*). Omdat de persoonlijke ervaringen van leraren die verantwoordelijk zijn voor het cultuurbeleid in het Vmbo-onderwijs in Amsterdam centraal staan binnen mijn voorlopige onderzoeksvraag heb ik het volgend hoofdstuk toegevoegd: *hoofdstuk 4: Vmbo-onderwijs in Amsterdam*.

Na deze inhoudelijke oriëntatie volgt de definitieve probleemstelling in *hoofdstuk 5*. *Hoofdstuk 6* beschrijft de opzet en de uitvoering van het onderzoek en de onderzoeksresultaten staan centraal in *hoofdstuk 7*.

De conclusies uit het onderzoek staan vermeld in *hoofdstuk 8* en ik sluit af met de aanbevelingen aan de ondersteunende pijlers: Mocca, de Voucherbank en de PLUS-regeling voor het Amsterdamse Fonds voor de Kunst in *hoofdstuk 9*.

2. Cultuureducatie

2.1 Inleiding

Binnen het onderwijs is cultuureducatie niet meer weg te denken. Schoolpleinen worden opgesierd met kleurig mozaïek dat door de leerlingen, vaak in samenwerking met een beeldend kunstenaar, vervaardigd is. Binnen de school hangen nog meer werkstukken en aankondigingen van voorstellingen die zelf uitgevoerd of bezocht gaan worden. Culturele instellingen profileren zich met hun educatieve aanbod. Het jeugdtheater bloeit en de musea investeren in lesmateriaal dat aansluit bij jongeren. Kortom, cultuureducatie heeft een breed draagvlak.

2.1.1 Begripsbepaling cultuureducatie

Monitor cultuureducatie voortgezet onderwijs peiling 2006 (Oomen, Donker, Van der Grinten & Haanstra, 2006) plaatst cultuureducatie in een theoretisch kader. Het rapport maakt duidelijk wat onder cultuureducatie verstaan wordt: ‘Het begrip cultuur in cultuureducatie kan men zowel beschrijvend als normatief opvatten. In neutraal beschrijvende zin gaat het om het geheel van objecten, kennis en symbolen, gedragsregels etc. dat een samenleving deelt. Of in engere zin: het gehele terrein van de literatuur, beeldende kunst en vormgeving, muziek, dans, theater, film, media en cultureel erfgoed. Maar in normatieve zin staat cultuur voor een ideaal van ontwikkeling en geletterdheid of als we het in beperkte zin opvatten voor het terrein van de hoogste creatieve uitingen’.

Op grond van literatuurstudie dat binnen het bovengenoemde rapport uitgevoerd is blijkt dat cultuureducatie een beleidsmatig begrip is, dat gebruikt wordt in beleidsdocumenten, onderzoek en andere literatuur. In de praktijk betekent het dat bij cultuureducatie alle vormen van educatie waarbij kunst, bijvoorbeeld beeldende kunst, audiovisuele kunst, letteren, dans, drama, muziek en het materiele erfgoed als doel of als middel worden ingezet.

2.1.2 Cultuureducatie ‘als doel of als middel’?

Monitor cultuureducatie voortgezet onderwijs peiling 2006 (2006) maakt melding van de diverse uitgangspunten waaruit de wens om cultuureducatie in te zetten voortkomt. Zo wordt er een onderscheid gemaakt in intrinsieke en instrumentele doelen.

Bij de intrinsieke doelen van cultuureducatie bedoelt men het opdoen van kennis en vaardigheden op het gebied van kunst en cultuur. Het betreft hier de individuele ontplooiing. Bij de instrumentele waarde van cultuureducatie wordt gebruik gemaakt van doelen die buiten het directe domein van kunst en cultuur vallen zoals onderlinge samenwerking, het bevorderen van het respect, tolerantie en waarderen van culturele verschillen. Samengevat spreekt men dan over ‘sociale cohesie’.

2.2 Cultuureducatie binnen Europa

Cultuureducatie heeft binnen Europa een breed draagvlak. Op het eerste gezicht lijkt de plaats die cultuureducatie binnen een land inneemt de traditie te ondersteunen die een land ten opzichte van cultuur en cultuuroverdracht heeft. Vooral in de grote cultuurlanden zoals Duitsland, Frankrijk en Engeland gaat er relatief veel aandacht naar het klassieke kunstonderwijs en naar de overdracht van de eigen culturele identiteit (Schoonenboom, 2007). Naast de kunstgerelateerde en legergerichte doelen wordt nu ook in toenemende mate aan de economische en aan de sociale en maatschappelijke doelen aandacht besteed. Bij de geïndustrialiseerde landen vormt cultuureducatie een goede basis voor de ‘creatieve industrie’, bijvoorbeeld bij multimedia en design. Bovendien zijn alle landen overtuigd van de bindende kracht die cultuureducatie oplevert tussen de verschillende bevolkingsgroepen in een multiculturele samenleving.

Om cultuureducatie een structurele plaats binnen de samenleving te geven zijn er vanaf eind jaren '90 in veel landen projecten opgezet (Onderwijsraad, 2006). In achttien van de vijftientig Europese Unie-staten (EU) is toen een start gemaakt met het ontwikkelen van nationale programma's op dit gebied. Het versterken van cultuureducatie binnen het onderwijs en het bevorderen van samenwerking tussen het onderwijs en de culturele instellingen speelde een belangrijke rol. In Nederland heeft *Cultuur en School* deze taak op zich genomen. In andere landen zijn soortgelijke organisaties opgezet die ieder een eigen accent aan de invulling van het programma meegaven. Zo kent Engeland het nationale *Artsmark programme*. Leerlingen, docenten en medewerkers van culturele instellingen worden als belangrijke doelgroepen van cultuureducatie beschouwd. Het samenwerken tussen scholen en culturele instellingen wordt aangemoedigd. Dit gebeurt onder andere door de *Museum & Galleries Education Strategy*. Curriculumoverstijgende projecten en het trainen van leraren en medewerkers van culturele instellingen zijn daarbij de belangrijkste speerpunten.

Frankrijk heeft het *Plan de Cinq Ans* opgesteld. De inzet is om sociale en culturele verschillen te overbruggen. Het programma heeft een sterk nationalistisch karakter. Om de eigen cultuur onder alle bevolkingsgroepen te verspreiden wordt zelfs de Franse keuken als onderdeel van cultuureducatie gebruikt. Leerlingen krijgen lessen rond de specifieke gerechten en de grondsoorten van een streek. Het muziekonderwijs draait vooral om de Franse chansons en nationale componisten.

De plaats die cultuuronderwijs inneemt in Nederland binnen het primair en voortgezet onderwijs toont verschillen met de omringende landen. Bij cultuureducatie in Nederland ligt het accent minder op het eigen cultuurbesef. Andere landen hebben betere resultaten met het aanbieden van het cultuuronderwijs in het primair onderwijs. Nederland loopt deze achterstand wel in. Er is de laatste tien jaar een sterke beweging zichtbaar om cultuureducatie binnen het basisonderwijs een vaste plek binnen het curriculum te geven. Nederland onderscheidt zich echter wel met een relatief sterk ontwikkeld programma voor het voortgezet onderwijs. Met het cultuureducatieprogramma voor het voortgezet onderwijs heeft Nederland een voorbeeldfunctie. Met het vak Culturele Kunstzinnige Vorming komen alle leerlingen op de middelbare school met cultuureducatie in contact.

Dit schooljaar heeft Denemarken een vergelijkbaar programma ingevoerd.

2.3 Cultuureducatie binnen het Nederlands onderwijs

De Nederlandse overheid hecht veel belang aan het opnemen van cultuureducatie binnen de programmering van het onderwijs. De doelstellingen die richtinggevend zijn voor het huidige cultuurbeleid zijn toegelicht door Maria van der Hoeven, voormalig minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: 'Het onderwijs dient te zorgen voor ontsluiting van basiskennis over kunst en cultuur maar kunst en cultuur ook te benutten als een onderdeel van de leeromgeving. Educatie in kunst en cultuur is onontbeerlijk voor de kennis en persoonlijkheidsvorming van leerlingen en hun voorbereiding op een snel veranderende en innovatieve samenleving.' (Ministerie van OCW, 2006). Binnen deze formulering zijn de intrinsieke en instrumentele doelen samengebracht en is er een ruime interpretatie voor de scholen mogelijk. Scholen hoeven wat betreft cultuureducatie niet vanaf het nulpunt te beginnen. Ze kunnen aansluiten bij de reeds opgedane ervaringen op dit gebied, met name in het voortgezet onderwijs. De publicatie *Monitor cultuureducatie voortgezet onderwijs Peiling 2006* (Oomen, 2006) geeft een overzicht van de voorlopers van cultuureducatie. Het startpunt voor cultuureducatie ligt bij de zogenaamde 'kunstzinnige vorming', ontstaan in de jaren '60. Er werden drie verschillende aspecten van kunstzinnige vorming onderscheiden: de ontwikkeling van creatieve en expressieve vermogens van het kind, het ontwikkelen van de

receptieve vermogens ten aanzien van kunst en de ontwikkeling van smaak. In de jaren '80 voegde de overheid 'culturele vorming' aan de kunsteducatie toe. Die term werd gebruikt in het kader van de zogeheten SeCu-projecten (Samenwerking Secundair Onderwijs Culturele Instellingen). Ze hadden tot doel om culturele vorming tot een essentieel onderdeel van een schoolwerkplan te maken. Dit doel kon bereikt worden door het onderwijs in staat te stellen meer en beter gebruik te laten maken van de aanwezige deskundigheid bij culturele instellingen op het gebied van cultuureducatie.

Met het verdwijnen van de SeCu-projecten werd de term kunsteducatie, ook bij de overheid, meer gebruikelijk. De gezamenlijke nota van de ministeries van O en W en WVC in 1992 heet bijvoorbeeld *Kunsteducatie in het voortgezet onderwijs: op weg naar een nieuw perspectief*. In die nota worden belangrijke beleidsitems genoemd die bij het huidige cultuurbeleid een vervolg zullen krijgen. De autonomie van de school staat voorop en men gaat uit van een vraaggestuurde werkwijze die aansluit bij de visie van de school. De samenhang tussen de kunstvakken onderling en de samenwerking met de culturele instellingen en steunfuncties worden als belangrijke elementen genoemd die een bijdrage kunnen leveren aan een goed cultuurbeleid van de school.

2.3.1 De positionering van cultuureducatie binnen het onderwijs

Cultuureducatie is aanwezig op alle scholen voor het voortgezet onderwijs. De wijze waarop cultuureducatie aangeboden wordt is verschillend. Er kan gewerkt worden met traditionele vakken en met vakoverstijgende projecten maar ook het inzetten van culturele activiteiten behoort tot de mogelijkheden. Cultuureducatie is opgenomen in het programma van de onder- en bovenbouw. Voor de onderbouw ging per een augustus 2006 de vernieuwde basisvorming van start. Het rijk heeft 58 richtinggevende kerndoelen voor zeven leergebieden voorgeschreven. De kunstvakken zijn geplaatst in het leergebied Kunst en Cultuur. De nieuwe kerndoelen bieden de scholen veel ruimte bij de invulling van de kunstvakken. Een geïntegreerde aanpak is mogelijk. Er is aandacht voor alle kunstdisciplines en voor actieve, receptieve en reflectieve kunstbeoefening. Op deze manier kan er aansluiting plaatsvinden met cultuureducatie in het basisonderwijs en met het aanbod van Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) in de bovenbouw.

Met de vouchers (bonnen) voor de onderbouw die het ministerie aan het begin van 2001-2002 introduceerde, kunnen scholen hun leerlingen binnen het onderwijsprogramma culturele activiteiten aanbieden. De vouchers zijn niet aan een bepaald vak verbonden. Ze kunnen worden gebruikt bij culturele activiteiten bij bijvoorbeeld het vak geschiedenis, tekenen, aardrijkskunde of muziek, maar ook bij vakoverschrijdende projecten. Voor elke leerling is 5,70 euro aan bonnen beschikbaar.

Binnen het Vmbo sluit elke leerling op zijn vroegst aan het einde van het tweede leerjaar de onderbouw af en kiest een vervolgtraject. Er zijn vier sectoren: zorg en welzijn, techniek, economie en landbouw. Sommige scholen bieden een kunstgericht aanbod binnen de sectoren aan en garanderen een goede aansluiting met het vervolgonderwijs op de Regionale Opleiding Centra (ROC). Leerlingen in het Vmbo krijgen ook bonnen voor CKV. Het bedrag dat per leerling beschikbaar is, bedraagt 22,50 euro.

In de tweede fase, de vernieuwde bovenbouw van Havo en Vwo, worden vakken gegeven in verschillende delen: algemeen deel, profieldeel en vrij deel.

Het algemene deel met verplichte vakken wordt gevolgd door alle leerlingen. In het algemeen deel is het vak CKV ingevoerd. Het vak CKV heeft expliciet cultuurdeelname als doel.

Samenwerking met culturele instellingen is van groot belang. Ook voor de Havo/Vwo is hetzelfde budget als voor het Vmbo voor CKV vastgesteld: 22,50 euro per leerling.

Voor het profieldeel kunnen leerlingen kiezen uit de profielen Cultuur en Maatschappij, Natuur en techniek, Economie en Maatschappij en Natuur en Gezondheid. Bij het profiel

Cultuur en Maatschappij kunnen leerlingen het profielkeuzevak kunst kiezen. De inhoud van dit profielkeuzevak bestaat uit een van de vier kunstdisciplines (beeldende vormgeving, muziek, dans, drama) aangevuld met een algemeen theoretisch gedeelte.

Voor leerlingen die examen doen in Grieks of Latijn is Klassieke Culturele Vorming (KCV) verplicht. Vwo leerlingen zijn vrij in hun keuze voor KCV of CKV.

Bij KCV vormen leerlingen zich een beeld van de aspecten van de antieke cultuur. De leerlingen kunnen culturele activiteiten ondernemen zoals theater-, concert-, museumbezoek en excursies.

Concluderend kan vastgesteld worden dat jongeren tijdens hun middelbare schooltijd in ruime mate in contact komen met cultureel aanbod dat aansluit bij hun niveau. Naast het reguliere programma kunnen scholen extra tijd beschikbaar stellen voor cultuureducatie. Scholen die zich willen presenteren met een cultuurprofiel maken van deze gelegenheid gebruik. Tevens is het voor leerlingen mogelijk om te kiezen voor lesaanbod met een kunstzinnige component als de school die in haar programmering opgenomen heeft.

2.3.2 Verankeren cultuureducatie binnen het onderwijs

Binnen het huidige lesaanbod van het middelbaar onderwijs heeft cultuureducatie een structurele plaats ingenomen. Voor de onderbouw liggen de kerndoelen voor het leergebied Kunst en Cultuur vast. De bovenbouw heeft zich aan de exameneisen te houden die per sector (Vmbo) of profiel (Havo/Vwo) landelijk vastgesteld zijn. Buiten deze verplichte onderdelen om zijn de scholen vrij om het cultuurbeleid naar eigen keuze in te vullen. De overheid heeft in de *Voortgangsrapportage Cultuur en School* (Ministerie van OCW, 2006) echter wel richtlijnen opgesteld die meegenomen moeten worden binnen het cultuurbeleid. De overheid vraagt scholen om hun eigen visie ten aanzien van cultuureducatie vast te leggen. Er staat in het rapport vermeld dat het belangrijk is dat scholen zorg dragen voor een goede positie van de (cultuur)docent binnen de school. Ook stimuleert de overheid scholen om met ‘doorlopende leerlijnen’ te werken. Dit houdt in dat de programma’s van de basisschool en de onder- en bovenbouw van het middelbaar onderwijs goed op elkaar aansluiten. Het rijk benadrukt verder het belang van een goede samenwerking tussen de culturele instellingen en het onderwijs. De vraag van de scholen en het aanbod van de culturele instellingen moeten beter op elkaar afgestemd worden. Naast het onderwijs en de culturele instellingen wordt ook aan de gemeenten en provincies gevraagd om een aandeel bij de versterking van cultuureducatie te leveren. Dit kan door het opzetten van netwerken en het verzorgen van een goede informatievoorziening op het gebied van cultuureducatie.

Alle leerlingen van het voortgezet onderwijs in Nederland komen in contact met cultuureducatie. De wijze waarop dit gebeurt, verschilt per school. Dit komt omdat de scholen in Nederland veel beleidsruimte krijgen bij het vormgeven van het cultuurbeleid. De richtlijnen die de overheid ten aanzien van cultuureducatie bepaald heeft, zijn ruim interpreteerbaar. Op deze wijze creëert de overheid beleidsruimte voor de scholen om het cultuurbeleid naar eigen inzicht in te vullen. Door de toenemende decentralisatie van het overheidsbeleid krijgen de provincies en gemeenten de opdracht om beleidstaken over te nemen. De gemeente Amsterdam heeft inmiddels van cultuureducatie een speerpunt gemaakt.

3. Cultuureducatie binnen het Amsterdamse onderwijs

3.1 Inleiding

Het cultuureducatiebeleid van de gemeente Amsterdam sluit aan bij de landelijke richtlijnen en wordt daarom ‘flankerend’ beleid genoemd. Naast het cultuuraanbod binnen het reguliere schoolprogramma ziet ook de gemeente een extra taak voor cultuureducatie weggelegd: ‘Zonder af te doen aan de intrinsieke waarde van cultuur ziet het kabinet cultuureducatie steeds meer in relatie tot thema’s als de Brede School, burgerschap, culturele diversiteit, sociale cohesie, integratie en de maatschappelijke rol van de school.’ (Van der Hoeven, 2006). Met deze formulering maakt de overheid gebruik van de instrumentele waarde van cultuureducatie. Cultuureducatie fungeert als brug tussen de verschillende bevolkingsgroepen. Amsterdam wil cultuureducatie inzetten om ‘emotioneel aandeelhouderschap’ bij kinderen en jongeren te bevorderen. ‘Zoveel mogelijk Amsterdammers moeten betrokken zijn bij de cultuur van de stad. Amsterdam wil gaan voor een gedeelde beleving, interculturaliteit en culturele uitwisseling die ‘verzuiling’ en groeps cultuur overstijgt. Ook voor nieuwe Amsterdammers is het van belang dat ze vertrouwd raken met de geschiedenis van het westerse cultuurgoed, diverse leefstijlen, actuele cultuuruitingen zodat ook zij zich emotioneel aandeelhouder van de stad voelen (*Amsterdam: creatieve stad*, 2005). Het gemeentelijke cultuurbeleid heeft haar voorloper in het *Actieplan cultuurbereik* (2005). Een van de doelen van dit actieplan is het opbouwen van duurzame relaties tussen Amsterdamse scholen en aanbieders van cultuureducatie. Er wordt een omslag gemaakt naar vraaggericht werken, in plaats van een op aanbod gerichte werkwijze van de scholen. Een andere doelstelling is dat cultuureducatie opgenomen wordt in het curriculum van het basisonderwijs en het Vmbo. Om het *Actieplan Cultuurbereik* een positieve impuls te geven heeft de gemeente Amsterdam het bestaande landelijke budget van 5.70 euro aangevuld met 16 euro per onderbouwleerling (Voucherbankgelden). Ook investeert de gemeente in een expertisenetwerk cultuureducatie. Er wordt met *Actieplan cultuurbereik* een andere, meer actieve houding van de scholen verwacht. Om meer inzicht te krijgen wat de wensen en aandachtspunten waren vanuit het onderwijs bij deze koersverandering hebben er in 2005 consultaties plaatsgevonden tussen de gemeente en schoolbesturen en groepsdiscussies met vertegenwoordigers uit het primair en voortgezet onderwijs. Het doel van deze bijeenkomsten was om meer inzicht te verwerven over wat scholen willen met cultuureducatie, informeren naar randvoorwaarden voor het invoeren van een vouchersysteem, praten over het aanbod en overleggen met welke partners samengewerkt kan worden.

3.2 Consultatie met schoolbesturen

Uit de consultaties met de Amsterdamse schoolbesturen kwam naar voren dat deze positief staan tegenover het idee om cultuureducatie een centrale plek te geven binnen het onderwijs. Ook het voorstel om een onafhankelijk stedelijk expertise centrum op te richten werd met instemming begroet. Scholen hebben behoefte aan kennisdeling. Scholen willen graag uitwisselen, elkaar inspireren en kennis nemen van ‘good practices’. Een expertisecentrum kan expertmeetings en kennisdeling tussen scholen onderling en tussen scholen en aanbieders organiseren. In dit proces moeten niet alleen scholen participeren die een behoorlijke ervaring hebben op het gebied van beleid en uitvoering van cultuureducatie, maar ook scholen die nog moeten beginnen. Scholen hebben behoefte aan een onafhankelijk expertisecentrum waar adviseurs niet alleen de voordelen van een bepaald educatief aanbod kunnen toelichten, maar ook de nadelen. Er is in Amsterdam een zeer divers aanbod, maar lang niet alles sluit goed aan bij de scholen. Bij de scholen is vooral behoefte aan maatwerk. Schoolbesturen benadrukken dat men binnen de eigen organisatie een proces wil doorlopen waarbij er voor het onderwijzend personeel geen extra werkdruk ontstaat.

3.3 Groepsdiscussie cultuureducatie

De bevindingen van de groepsdiscussies zijn vastgelegd in de publicatie *Vraagsturing door vouchers. Cultuureducatie op Amsterdamse scholen voor PO 1 en 2 VMBO* (B&A Groep, 2005). Dit rapport geeft een duidelijke inventarisatie van de nieuw uit te voeren taken.

Met de overgang van een aanbodgerichte- naar een vraaggestuurde aanpak ten aanzien van het bevorderen van cultuureducatie verandert het takenpakket van de leraar. Eigen beleid stelt hoge eisen aan de planontwikkeling, coördinatie, tijdsinvestering, overleg en borging in het curriculum. Er zijn diverse aanbevelingen vanuit het veld uitgesproken ten aanzien van de ondersteuning van leraren. Het betreft hier vooral facilitaire ondersteuning in de vorm van taakuren voor de betrokkenen die ingezet kunnen worden bij het ontwikkelen van het beleidsplan, scholing en coördinatie. Daarom willen de scholen een vrije keuze voor het inzetten van de Voucherbank gelden om zo tegemoet te komen aan de wens voor goede randvoorwaarden bij de invoering van het nieuwe systeem.

‘Scholen kunnen het eerste jaar van het nieuwe vouchersysteem desgewenst 50% van de vouchers inzetten voor beleid en ontwikkeling van cultuureducatie; na het eerste jaar geldt een verdeling van 80% concrete producten van leerlingen en 20% expertise ontwikkeling, door middel van scholing. (B&A groep (2005), 14).’

3.4 Ondersteunende pijlers

De Gemeente Amsterdam heeft drie zogenoemde ‘ondersteunende pijlers’ in het leven geroepen die de scholen ondersteunen in het door de gemeente gewenste beleid om cultuureducatie binnen het Amsterdams onderwijs te bevorderen. Het betreft expertisenetwerk Mocca (Match Onderwijs Cultuur Amsterdam), de Voucherbank en twee regelingen die toegevoegd zijn aan het pakket van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst (*Cultuur en school, Cultuureducatief aanbod*).

De drie ondersteunende pijlers zijn sinds 2006 operationeel en het systeem is voor drie jaar vastgelegd (DMO/Kunst en Cultuur, 2006).

Mocca

De dienstverlening van het expertisenetwerk Mocca bestaat uit diverse onderdelen: het bieden van ondersteuning bij het opstellen van een cultuurbeleidsplan, aanspreekpunt zijn over vragen die cultuureducatie betreffen en voorlichting geven over culturele onderwerpen die in relatie staan met het Amsterdamse cultuuronderwijs. De voorlichtingsfunctie vindt plaats via publicaties (site met het Amsterdamse cultuureducatief aanbod, nieuwsbrief) en het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten en kenniskringen.

Mocca beschikt over medewerkers die de Amsterdamse scholen benaderen. Ze inventariseren de stand van zaken ten opzichte van cultuureducatie en bieden assistentie bij het opstellen van een cultuurbeleidsplan. Scholen kunnen van dit aanbod gebruik maken, het is niet verplicht.

PLUS-regeling van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst

Om cultuureducatie binnen het onderwijs te bevorderen is vanaf 1 januari 2006 de PLUS-regeling van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst uitgebreid. Binnen deze aangepaste regeling kunnen zowel scholen als aanbieders van cultureel educatief aanbod een bijdrage vragen voor binnenschoolse cultuureducatieve projecten, in het bijzonder voor het Primair Onderwijs en het Vmbo. Met de regeling *Cultuur en School* kunnen een school en een cultuurinstelling een subsidie aanvragen voor een project dat ze samen ontwikkelen en uitvoeren. Er zijn jaarlijks drie indiendata voor grote bedragen. Voor kleinschalige projecten (tussen 3000-6000 euro) hanteert het fonds een verkorte behandeltermijn van een maand.

Voucherbank

De Voucherbank beheert de Voucherbank gelden en is het beste te vergelijken met een digitale bank. Voor alle leerlingen in het primair onderwijs, het Vmbo (onderbouw), het speciaal

onderwijs en het praktijkonderwijs is een tegoed van 16 euro beschikbaar. In opdracht van de scholen verricht de Voucherbank betalingen aan uitvoerende instellingen. De scholen moeten hiervoor eerst de betreffende rekeningen naar de Voucherbank verzenden. De bank registreert niet alleen wat scholen uitgeven en of de scholen hun Voucherbankgeldten wel besteden, maar houdt ook bij waaraan het geld besteed wordt. Driemaal per jaar rapporteert de Voucherbank deze gegevens aan Mocca en aan de gemeente. Per school is een persoon gemachtigd om toegang tot de Voucherbank te krijgen en van haar diensten gebruik te maken. De gemeente Amsterdam stelt de Voucherbankgeldten beschikbaar voor het primair onderwijs en de onderbouw van het Vmbo. Omdat mijn onderzoek zich richt op de ervaringen met het besteden van de Voucherbankgeldten van de docenten die werkzaam zijn binnen het Vmbo heb ik me beperkt tot het Amsterdamse Vmbo-onderwijs.

4. Cultuureducatie binnen het Vmbo-onderwijs in Amsterdam

4.1 Inleiding

Dit onderzoek gaat over de praktijkervaringen van de gemachtigden bij het besteden van de Voucherbankgelden om cultuureducatie te bevorderen binnen de onderbouw van het Vmbo. Binnen mijn literaire oriëntatie ben ik de volgende onderwerpen tegengekomen die bij de taakstelling van de gemachtigden van invloed zijn: werkklimaat (schooltype en organisatiecultuur), randvoorwaarden en de persoonlijke betrokkenheid en bekwaamheid van de gemachtigden. In dit hoofdstuk licht ik deze onderwerpen verder toe.

4.2 Schooltypen Vmbo in Amsterdam

De *Keuzegids voortgezet onderwijs Amsterdam 2008* geeft een overzicht van de scholen met Vmbo-onderwijs. De typen scholen zijn verschillend. Er zijn 24 categoriale scholen die alleen beschikken over Vmbo-onderwijs: Vmbo basis, kader, gemengd en theoretisch, met of zonder leerwegondersteuning. Verder bestaan er in Amsterdam zeventien brede scholengemeenschappen die naast het Vmbo-programma ook lesgeven op andere niveaus zoals Havo, Atheneum en Gymnasium. Scholen profileren zich op levensbeschouwelijke basis: interconfessioneel, algemeen bijzonder, Joods, Islamitisch, oecumenisch, openbaar, protestants christelijk, rooms katholiek en evangelisch.

Vijf scholen profileren zich als een zorglocatie. Dit zijn scholen die werken met leerlingen die het elders (nog) niet redden. Het zijn kleine scholen met een beperkt aantal leerlingen. Daarnaast zijn er zeven scholen met Voortgezet Speciaal Onderwijs. De schoolgrootte wordt hoofdzakelijk bepaald door het leerlingenaantal. Deze loopt uiteen van 38 tot 1805 leerlingen per school.

4.3 Organisatiecultuur

Naast de diverse schooltypen binnen het Vmbo en de wisselende schoolgrootte bij de Amsterdamse Vmbo-scholen zijn er nog meer verschillen waarneembaar. Scholen werken vanuit hun eigen organisatiecultuur. Deze cultuurverschillen zijn mede bepalend voor het denken en doen in organisatie en in het verlengde hiervan draagt de organisatiecultuur bij aan de praktijkervaringen van de gemachtigden. In de studie *Dualisme en organisatiecultuur* geeft Jan Rietman (2004) een overzicht van een indeling in cultuurverschillen die opgesteld is door Roger Harrison en later uitgewerkt is door Charles Handy.

4.3.1 Cultuurverschillen Harrison

Harrison spreekt van een *machtsgerichte* cultuur als er sprake is van een verdeel- en heerspolitiek, centralistische leiding van een onderneming, vaak een pionier. De missie van de organisatie is helder, de organisatie is resultaatgericht, moet snel reageren en is voortdurend in competitie.

Een *rolgerichte* cultuur wordt gekenmerkt, aldus Harrison, door een stabiele omgeving, door interne bureaucratie, taakscheiding, regels, procedures en systemen. Aan dat laatste wordt veel zekerheid ontleend.

Een *persoonsgerichte* cultuur stelt volgens Harrison het individu centraal. Vaak gaat het om een organisatie met een groot aantal professionals, die weinig formeel met elkaar omgaan en geen grote binding met de organisatie hebben. Men neemt zelf initiatief, heeft persoonlijke agenda's en heeft moeite met de baas.

Het laatste cultuurtype van Harrison is *taakgericht*; een platte organisatie waar de baas coacht, waar weinig bureaucratie is en waar de klus gewoon moet worden geklaard.

4.3.2 *Cultuurverschillen Handy*

Handy karakteriseert de vier typologieën van Harrison als volgt:

- De machts- of clubcultuur is goed voor een situatie waarbij snelheid en krachtige besluitvorming van belang is. Hiërarchie, een grote baas of eindverantwoordelijke, beperkte delegatie van verantwoordelijkheden en bevoegdheden horen bij deze cultuur. ‘Doen wat je gezegd wordt’ past bij de machtscultuur.

De god *Zeus* is in de ogen van Handy het symbool van deze cultuur, die hij het embleem spinnenweb meegeeft.

- De rollencultuur wordt gesymboliseerd door de god *Apollo*, het embleem in de Griekse tempel. Men baseert zich in deze cultuur op de functie of rol van het werk dat moet worden verricht. De persoon van degene die de rol helpt invullen is niet van groot belang. Werk wordt volgens een vast schema georganiseerd, ieder heeft een minutieus voorgeschreven taak en het geheel wordt bijgehouden door regels en procedures. De rollencultuur leidt al gauw tot bureaucratie.

- De taakcultuur wordt volgens Handy door de god *Athene* gesymboliseerd en krijgt het embleem van het (vang)net mee. Via dat net worden hulpmiddelen uit diverse afdelingen opgevist en ingezet bij de oplossing van een probleem. Deskundigheid is de basis voor macht en invloed. Energie en creativiteit zijn kenmerken. Men wil samenwerken aan een gemeenschappelijk doel, er is weinig behoefte aan sterk leiderschap. Men is er eerder om elkaar te helpen dan om elkaar te gebruiken.

- De persoonsgerichte of existentiële cultuur vindt haar symbool in de god *Dionysus* met het embleem van het groepje sterren in een cirkel. De organisatie bestaat, in deze cultuur, om de persoonlijke ontwikkeling van de mens in de organisatie te helpen. Aanhangers van *Dionysus* erkennen maar moeilijk een baas, ze accepteren voor hun eigen comfort wel een zekere coördinatie.

4.4 **Randvoorwaarden cultuureducatie**

De gemachtigden worden in verschillende mate ondersteund door de eigen schoolorganisatie. Deze ondersteuning kan door middel van de volgende randvoorwaarden: visie, budget voor cultuureducatie, cultuurbeleidsplan, taakuren en een cultuurcoördinator. Bij het onderzoek *Cultuureducatie in Amsterdam, een onderzoek naar cultuureducatie in het Amsterdamse basisonderwijs en VMBO* (Amsterdamse Hogeschool voor Kunsten, lectoraat Kunst- en Cultuureducatie, 2006) is een inventarisatie gemaakt in hoeverre de randvoorwaarden aanwezig zijn. De randvoorwaarden zijn binnen het Vmbo-onderwijs in Amsterdam niet optimaal gewaarborgd. Ongeveer een kwart van de scholen beschikt over een cultuurbeleidsplan. Bij 68% van de scholen is een budget vastgesteld voor cultuureducatie dat varieert van 70 eurocent tot 750 euro per leerling. Verder heeft de helft van de scholen taakuren voor cultuureducatie en is op 60% van de scholen een cultuurcoördinator aangesteld. Ook uit het *Tendrapport cultuureducatie* (MOCCA 2006) blijkt dat de stand van zaken rond cultuureducatie op de Amsterdamse Vmbo-scholen veel te wensen over laat. Cultuureducatie heeft nog geen structurele plaats binnen het curriculum ingenomen. Als belemmeringen voor een goed cultuurbeleid worden vooral praktische oorzaken genoemd: het niet beschikken over voldoende budget, achterstand hebben op andere kerndoelen, niet beschikken over voldoende tijd, het overbruggen van een te grote afstand om met leerlingen op pad te gaan naar culturele instellingen. Soms vormt de samenstelling van de school en de culturele achtergrond van scholieren een reële of ingebeelde beperking.

In het *Tendrapport Cultuureducatie in Amsterdam 2007* (Mocca 2007) blijkt dat de verwachting die Mocca had over het op papier hebben van een cultuurbeleidsplan bij de scholen voor voortgezet onderwijs tegen vallen. Weinig scholen hebben beleid op papier

vastgelegd. Dit is te wijten aan werkdruk, tijdgebrek en het feit dat de meeste coördinatoren zich meer met praktische zaken bezighouden dan met theoretische zaken.

4.5 Gemachtigden Voucherbankgelden

Bij het verzorgen van goed onderwijs met betrekking tot cultuureducatie neemt de leraar een centrale positie in:

‘Wat beleidsmakers bedenken of managers regelen, komt aan het eind van de lange beleidsketen- van het macro niveau van het beleid tot het microniveau van de schoolklas- terecht bij de docent. De docent is de beslissende kracht of sleutelfiguur die in zijn klas of groep uitmaakt wat er uiteindelijk van het beleid terecht komt.’
(Vinken, J. 2004)

Een van de conclusies bij het onderzoek *Cultuureducatie in Amsterdam* (Amsterdamse Hogeschool voor Kunsten, lectoraat Kunst- en Cultuureducatie, 2006) sluit hierbij aan: de culturele participatie van de docent is in belangrijke mate een voorspeller voor de hoeveelheid culturele activiteiten op school. Ook Mocca erkent in haar Trendrapport 2007 de stimulerende rol van een enthousiaste leraar: ‘Binnen de scholen is cultuureducatie vaak afhankelijk van een initiatiefrijke docent die niet altijd door het team wordt gesteund.’ Met alleen initiatief en een actieve culturele betrokkenheid redt een leraar het niet om een goed cultuurbeleid neer te zetten en aan de leerlingen over te dragen. Er spelen meer factoren mee. Niet voor niets benadrukken de Onderwijsraad en de Raad van Cultuur dat voor een goede ontwikkeling van cultuureducatie het van belang is dat er deskundige leraren opgeleid worden (Onderwijsraad, 2006).

In het project *Verbreiding cultuur en school Pabo's 2004-2006* heeft een aantal opleidingen een competentieprofiel opgesteld voor de functie van cultuurcoördinatoren. Er is een indeling gemaakt in de volgende hoofdgroepen: sociale- en didactische vaardigheden, pedagogische kwaliteiten, organisatorische vaardigheden, samenwerken met collega's, samenwerken met niet-collega's, reflecteren en professionaliseren.

5. Probleemstelling

Aanloop formuleren probleemstelling

Met deze literatuurverkenning (hoofdstuk 2 t/m 4) heb ik de volgende onderwerpen onder de loep genomen: cultuureducatie, type Vmbo-scholen in Amsterdam, organisatiecultuur, randvoorwaarden voor cultuureducatie, benodigde competenties voor de gemachtigden en informatie over praktijkervaringen van leraren die vormgeven aan cultuurbeleid.

Mijn indruk dat er veel relevant studiemateriaal over cultuureducatie voorhanden was, is bevestigd. De inhoudelijke kant en de huidige positionering van cultuureducatie zijn rijkelijk gedocumenteerd. Op mijn deelvraag uit het voorwoord (*'Budget ter bevordering van cultuureducatie, welke achtergrond en voorwaarden liggen hier aan ten grondslag?'*) heb ik nu een antwoord.

Lastiger was het om informatie over de persoonlijke ervaringen van de leraren te vinden. Weliswaar zijn er talloze publicaties over de vereiste competenties die aansluiten bij cultuureducatie maar dit blijft toch een eenzijdige benadering van een zo'n essentiële schakel bij de implementatie van cultuureducatie binnen het onderwijs. Wel noemenswaardig is het feit dat de culturele participatie van de leraar in grote mate een voorspeller is voor de hoeveelheid culturele activiteiten op school (*hoofdstuk 5*).

Met de koppeling van de items afkomstig uit het literatuuronderzoek en de deelvragen uit het voorwoord is het mogelijk om mijn voorlopige onderzoeksvraag om te zetten naar een definitieve probleemstelling.

Probleemstelling:

'Wat zijn de stimulerende en remmende factoren voor de betrokkenen binnen een onderwijsinstelling die belast zijn met het besteden van de Voucherbankgelden die de gemeente Amsterdam voor een periode van drie jaar beschikbaar heeft gesteld voor het bevorderen van cultuureducatie in leerjaar een en twee van het VMBO.'

6. Opzet en uitvoering onderzoek

6.1 Opzet onderzoek

- **Externe opdrachtgever**

In de *Handleiding afstudeerproject, onderzoek, innovaties en dienstverlening (2006)* staat vermeld dat het onderzoek dient uitgevoerd te worden door de individuele student in opdracht van, en in samenspraak met, een externe opdrachtgever (bijvoorbeeld een gemeente, een besturenkoepel). Mijn onderzoeksvoorstel, inclusies de vraag om externe begeleiding ervan, heb ik in eerste instantie naar de *Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO)* in Amsterdam gestuurd. Deze instelling bepaalt het cultuureducatiebeleid voor het onderwijs op gemeentelijk niveau. De heer N. van Rossen heeft me doorverwezen naar Mocca. Na een oriënterend gesprek bleek Ariane Vervoorn (accountmanager) bereid mijn onderzoek als externe opdrachtgever te begeleiden. De motivatie van Mocca om medewerking te verlenen aan de onderzoeksvraag was om informatie te ontvangen over nieuwe en bruikbare inzichten die een bijdrage kunnen leveren bij de inbedding van cultuureducatie op scholen.

- **Type onderzoek**

Dit onderzoek is een kwalitatief onderzoek omdat mijn probleemstelling naar kwalitatieve gegevens vraagt (Baarda, de Goede, Teunissen, 2000).

- **Dataverzameling**

Voor het verzamelen van data heb ik gekozen voor een halfgestructureerd interview waarbij de interviewvragen aansluiten bij de items afkomstig uit het literatuuronderzoek en de deelvragen uit het voorwoord.

Ik heb voor een halfgestructureerd interview gekozen omdat het de respondenten ruimte geeft voor voldoende persoonlijke inbreng. Verder biedt deze vorm houvast voor het bespreken van de door mij van te voren vastgestelde onderwerpen:

- **Culturele participatie**
- **Samenwerking ondersteunende pijlers**
- **Schooltype**
- **Cultuurkenmerken volgens Handy**
- **Randvoorwaarden**
- **Competenties**

6.2 Interviews

In samenspraak met mijn twee begeleiders heb ik gekozen om tien interviews af te nemen. Met dit aantal is het mogelijk om voldoende data te verzamelen voor het uitwerken van mijn probleemstelling.

- **Vorm**

Half gestructureerd interview

- **Respondenten**

De interviews zijn afgenomen met tien respondenten die allen gemachtigd zijn voor het besteden van de Voucherbankgelden. Bij de keuze van de respondenten is de mate waarin de gemachtigden het toegekende bedrag van de Voucherbank besteed hebben bepalend geweest. Deze selectienorm leverde vijf respondenten op die het bedrag in hoge mate besteed hebben en vijf respondenten waarbij dit niet of nauwelijks het geval was. Ik ben tot dit selectie criterium gekomen omdat met dit uitgangspunt mijns inziens remmende en stimulerende factoren vertegenwoordigd zijn. De namen van de respondenten zijn mij door Ariane Vervoorn (accountmanager Mocca) aangeleverd. Op aanraden van Ariane ben ik niet op de hoogte gesteld tot welke categorie de respondenten behoorden. De achterliggende gedachte hiervoor was dat het ontbreken van kennis omtrent het besteed bedrag van de

Vouchergelden van de gemachtigden bij mij (interviewer) bijdraagt aan de objectiviteit van het onderzoek.

Vanuit Mocca is er nog een selectie criterium toegevoegd bij het bepalen van de respondenten. Volgens de gegevens van Mocca heeft de organisatie voor de interviews de contactpersonen van tien scholen aangeleverd waar nog geen beleidsplan is. Met negen van de tien geselecteerde scholen heeft Mocca wel kennisgemaakt maar (nog) geen traject of regelmatig contact. Deze scholen zijn dus feitelijk niet bekend met de inhoudelijke ondersteuning van Mocca. Dit wil niet zeggen dat de scholen niets aan cultuureducatie doen; de meerderheid gebruikt bijvoorbeeld het Voucherbudget voor de inzet van cultuureducatie op school. Deze laatste variabele (criterium van onbekendheid met Mocca bij negen scholen) heb ik niet structureel opgenomen binnen mijn onderzoeksopzet omdat ik niet op de hoogte was van deze variabele tijdens het afnemen van de interviews. Daar waar de variabele van invloed is op de dataverzameling vermeld ik dit ter plekke.

- **Locatie**

Negen interviews zijn afgenomen op de werkplek van de gemachtigden. Daarnaast heeft een interview telefonisch plaatsgevonden omdat het niet mogelijk was om de school te bezoeken in verband met een pasjesregeling.

- **Werkwijze**

Tijdens de interviews, die afgenomen zijn in januari en februari 2008, heb ik gebruik gemaakt van de regels die daarvoor aangegeven staan in het boek *Kwalitatief Onderzoek* (Baarda, de Goede, Teunissen, 2000). Alle gesprekken zijn met een cassette recorder geregistreerd en naderhand uitgetypt.

6.3 Registratie en indeling data

De motivatie om dit onderzoek uit te voeren is om een inzichtelijker beeld te krijgen van de praktijkervaringen van degenen die belast zijn met een nieuwe taakstelling: het besteden van de Voucherbankgelden om cultuureducatie te bevorderen binnen de onderbouw van het Vmbo. Ik doe dit aan de hand van een inventarisatie van remmende en stimulerende factoren die de respondenten tegenkomen. Met behulp van dit onderzoek is het mogelijk om adviezen aan de ondersteunende pijlers te geven. Met de uitvoering van deze adviezen kan wellicht een bijdrage geleverd worden aan de optimalisering van het werkklimaat van de gemachtigden. Via een literaire oriëntatie heb ik een keuze gemaakt voor categorieën die medebepalend zijn bij het opdoen van praktijkervaringen van de gemachtigden (zie 6.1). Tijdens mijn eerste analyse-stap bleek het niet mogelijk om alle relevante data onder te brengen in deze kenmerkenlijst. Daarom heb ik de volgende kenmerken toegevoegd: *samenwerking externe partners, cultureel aanbod, prioriteiten en motivatie*. Zo kom ik op de volgende categorieën waarbinnen ik mijn data onderbreng:

- 1. Competentie**
- 2. Culturele participatie**
- 3. Samenwerking ondersteunende pijlers**
- 4. Samenwerking externe partners**
- 5. Diversiteit Vmbo-onderwijs**
- 6. Organisatiecultuur**
- 7. Randvoorwaarden**
- 8. Cultureel aanbod**
- 9. Andere prioriteiten**
- 10. Motivatie**

7. Verwerking onderzoeksgegevens

Inleiding

Bij het verwerken van de onderzoeksgegevens ben ik uitgegaan van de categorieën die in het vorige hoofdstuk vermeld staan. De structuur waarbinnen ik de data inventariseer en presenter is verschillend: schematisch, tekstfragmenten en een combinatie van beiden. De keuze is bepaald door de hoeveelheid van de informatie en door de aard er van. Soms gebruik ik een tekstfragment voortkomend uit de interviews meerdere malen. Hiervan is sprake als het tekstfragment onder meerdere categorieën valt.

Iedere categorie heeft dezelfde opbouw:

- Interviewvraag
- Weergave onderzoekgegevens
- Samenvatting onderzoeksgegevens
- Waardebepaling factor

7.2 Competentie

Interviewvraag: 'Vindt u uw opleiding toereikend om op adequate wijze met de voucherbankgelden om te gaan?'

	Opleiding	Onvoldoende/voldoende bekwaam
1.	Niet bekend	Voldoende
2.	Kunstacademie Lerarenopleiding beeldende vorming	Voldoende
3.	Anglist	Voldoende
4.	Rietveldtacademie	Voldoende
5.	Lerarenopleiding maatschappijleer 1e graads	Voldoende
6.	Lerarenopleiding tekenen-textiele werkvormen	Voldoende
7.	Lerarenopleiding handvaardigheid 1 ^e graads	Voldoende
8.	Theologie Lerarenopleiding tekenen	Voldoende
9.	Lerarenopleiding tekenen	Voldoende
10.	Pabo/Special onderwjs	Voldoende

Samenvatting:

Alle respondenten voelen zich voldoende bekwaam. Als aanvulling vermeld ik dat tijdens de interviews bleek dat er geen behoefte aan bijscholing bestaat bij de respondenten.

- *Lading factor competentie: stimulerend*

7.3 Culturele participatie

Interviewvraag: 'Bent uzelf actief binnen een culturele activiteit, bijvoorbeeld leeskring, muziek/theater maken, filmen enzovoort en in welke mate doet u dit?'

	Culturele participatie	Laag/gemiddeld /hoog
1.	Niet bekend	

2.	Actief/receptief	Hoog
3.	Receptief	Hoog
4.	Actief/receptief	Hoog
5.	Receptief	Hoog
6.	Receptief	Laag
7.	Receptief	Hoog
8.	Actief	Gemiddeld
9.	Receptief	Gemiddeld
10.	Receptief	Hoog

'Ik doe nog te weinig maar meer dan gemiddeld: 1x per twee weken naar de film, 1x per maand naar theater, 1x per kwartaal naar concert'.

Samenvatting:

Er is sprake van een bovengemiddelde mate van culturele participatie van de respondenten zoals zij die zelf ervaren.

- **Lading factor culturele participatie: stimulerend**

7.4 Samenwerking ondersteunende pijlers

De onderzoeksgegevens zijn niet representatief voor de samenwerking met Mocca en de Vmbo-scholen (zie 6.2 **respondenten**). Omdat de informatie wel inzichtverschaffend is, heb ik de desbetreffende gegevens wel opgenomen in het verslag, maar laat ze niet meewegen bij de inventarisatie van stimulerende en remmende factoren.

7.4.1 Mocca.

Gebruik dienstverlening: het aantal scholen (van de tien scholen die geïnterviewd zijn) die gebruik maken van de genoemde dienstverlening.

Interviewvraag: 'Op welke wijze maakt u gebruik van de diensten van Mocca?'

Dienstverlening	Gebruik dienstverlening
Contact accountmanager (alle scholen zijn benaderd door een accountmanager)	<ul style="list-style-type: none"> • Geen: 6x <p><i>Ik bevind me in een inwerkperiode, er heeft geen goede overdracht plaatsgevonden.</i></p> <p><i>Ik moet ze nog terugbellen. Dat speelt al een half jaar, eigenlijk gênant.</i></p> <p><i>Er zijn gesprekken met Mocca gevoerd, met name om mee te denken over het opstellen van een cultuurbeleidsplan. Het is niet doorgezet omdat we nu andere prioriteiten hebben.</i></p> <p><i>Op de site staan zo'n 7/8 mensen, allemaal heel leuk hoor maar begrijpen doe ik het eigenlijk niet. Op de site staat: Mocca maakt het makkelijk. Zo'n club als Vizier die kwamen met producten, daar kon je wat mee. We gingen naar de Amsterdamse Hogeschool voor Kunsten etsen maken en naar een voorstelling. Nu moet je het allemaal zelf doen.</i></p> <p><i>Mocca kost erg veel geld, de site en zo. Wat is nu echt het belang van Mocca? Alle theaters en zo hebben ook een eigen site. Het opstellen van een cultuurbeleidsplan wordt door hen gestimuleerd. Maar als je als school geen medewerking verleend, gebeurt er ook niet zoveel. Het samen opstellen van een cultuurbeleidsplan moet ook voor een docent uitbetaald worden ook als er vanuit de school geen taakuren beschikbaar zijn.</i></p>

	<p><i>Onzingeld. Ik haal er niets nieuws, zonde van mijn tijd. Ervaren mensen worden niet geholpen door Mocca, het aanbod is te eenvoudig. Het schrijven van een cultuurbeleidsplan kan prima met behulp van internet.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Weinig: 2x <i>Het is naar de achtergrond geschoven. De behoefte is er wel maar de tijd niet.</i> <p><i>Mijn collega (degene die taakblokken voor cultuureducatie ontvangt) noemt zichzelf 'geen papieren tijger'. Hij heeft het contact afgekapt.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Veel: 1x <i>Houd je aan het programma. In hectiek toch vast persoon en dat is fijn in verband met nieuwe collega's.</i>
Aanspreekpunt	<ul style="list-style-type: none"> • 3x <i>Ik heb met verschillende mensen contact gehad. Zo kwam ik dingen te weten waar ik wat aan heb.</i>
Ondersteuning opstellen Cultuurbeleidsplan (cbp)	<ul style="list-style-type: none"> • 1x, was 3x <i>Het is naar de achtergrond geschoven. De behoefte is er wel maar de tijd niet.</i> <p><i>Mijn collega (degene die taakblokken voor cultuureducatie ontvangt) noemt zichzelf 'geen papieren tijger'. Hij heeft het contact afgekapt.</i></p>
Website*	<ul style="list-style-type: none"> • 6x <i>De website zit niet goed in elkaar, je moet er alles nog zelf opzetten ook.</i> <p><i>Site is te kort door de bocht. Als ik het lees denk ik 'leuk', maar het hoeft niet altijd te kloppen. Wat wel prettig is, is dat je nu gericht kan zoeken, dat je Vmbo en stadsdeel kan aangeven.</i></p>
Nieuwsbrief	<ul style="list-style-type: none"> • 5x
Voorlichtingsbijeenkomst	<ul style="list-style-type: none"> • 5x <i>Ik ga naar de voorlichtingsbijeenkomst over subsidieaanvragen van het AFK op aanraden van de consulent.</i> <p><i>Vooral de aanbiedersmarkt is een sterk punt.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wel willen/niet kunnen 3x
Netwerkbijeenkomsten kenniskringen	<ul style="list-style-type: none"> • 2x <i>Het was interessant. Meeting met stellingen, discussie, dat was aardig.</i> <p><i>Goed om het netwerk op te bouwen.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wel willen/niet kunnen: 3x <i>Heel vervelend dat het onder schooltijd valt, ik moet gewoon lesgeven.</i> <p><i>Ons werk gaat gewoon door. Je kunt niet zeggen : 'Ik ga vandaag even naar een conferentie want dan staan er 200 kinderen op straat'.</i></p> <p><i>Als ik een minder lesgevende taak zou hebben zou ik dat overigens wel doen.</i></p>

**In mei 2008 is de website aangepast*

7.4.2 Voucherbank

Besteden Voucherbankgeld

Interviewvraag: 'In welke mate heeft u de Voucherbankgeld besteed?'

- Niet besteed: 1 (inwerkperiode gemachtigde)
- Weinig besteed: 3
- Veel besteed: 6

Positie Voucherbankgeld binnen budget cultuureducatie

Interviewvraag: 'Welke positie nemen de Voucherbankgeld in binnen het schoolbudget?'

- Gescheiden van schoolbudget: 1
- Opname in schoolbudget: 8

Onder/bovenbouw

Interviewvraag: 'Past u de Voucherbankgeld in de onderbouw, bovenbouw of onder- en bovenbouw toe?'

- Toepassen Voucherbankgeld onder/bovenbouw: 8
- Toepassen Voucherbankgeld onderbouw: 1

Toegekend budget

Interviewvraag: 'Wat vindt u van de hoogte van het besteedbare bedrag?'

	Hoogte budget Voucherbankgeld
1.	Voldoende
2.	Onvoldoende/voldoende <i>Ligt redelijk aan de lage kant. Alles is er kostbaar. Vervoer wordt er ook van betaald (strippenkaarten). Komt uit op een voorstelling per jaar.</i>
3.	Voldoende
4.	Voldoende
5.	Voldoende <i>Als extraatje is het redelijk, de meeste scholen hebben ook een eigen bijdrage. Je moet er creatief mee omgaan, mensen binnen je school uitnodigen om de reiskosten en de zaalhuur te reduceren.</i>
6.	Voldoende <i>We gaan nu met de extra gelden naar een voorstelling, anders wordt het weer een museumbezoek.</i>
7.	Onvoldoende <i>Het bedrag is te laag. Je kunt er geen volwaardig programma mee draaien.</i>
8.	Voldoende <i>Samen met de CKV-vouchers kun je er aardig wat mee doen.</i>
9.	Voldoende <i>Het gaat gauw op. Voorstellingen zijn pittig geprijsd. Toch lukt het niet om alles op te krijgen. De CKV-bonnen zijn ook nog niet helemaal besteed. Als er een duidelijk programma ligt komt dat geld wel op.</i>
10.	Onvoldoende/voldoende <i>Het gaat om zo'n luttel bedrag. Als je met de muziekschool werkt ben je het al in een keer kwijt.</i>

Digitale verwerking Voucherbankgeld

De antwoorden zijn afkomstig van de respondenten die zelf de digitale verwerking van de nota's doen. Van de tien respondenten besteedt een respondent de gelden niet en bij vier respondenten voert een collega de digitale verwerking uit.

Interviewvraag: 'Wat zijn uw ervaringen met de digitale verwerking van de nota's?'

- Positief: 4

De digitale verwerking is geen probleem. De eerste keer ging het met begeleiding. Ik stuur de rekening op en ik kan direct zien of het is afgeschreven. Heel simpel.

- Positief/negatief: 1

Ik dacht dat ik het goed deed maar het ging helemaal verkeerd. Toen heeft iemand mij gebeld en toen hebben we het samen stap-voor-stap gedaan en toen is het goed gegaan.

Na een half jaar ben ik dat weer vergeten. Ik vind het gedoe: factuur opsturen, invullen, het kost me behoorlijk wat tijd.

7.4.3 Amsterdamse Fonds voor de Kunst

Interviewvraag: ‘Heeft u een subsidieaanvraag bij het AFK ingediend en zo ja, hoe verliep dat proces?’

- Positief: 5

Het gaat nu beter omdat er meer dan tweemaal per jaar een aanvraag gedaan kan worden.

Als er een potje met geld is ben ik er als de kippen bij.

- Positief/negatief: 1

Vorig jaar hebben we een extra subsidie voor een projectweek met het Fijnhouttheater gekregen. Dat was leuk. We hebben veel tijd gestoken in het opzetten van het project maar de subsidie wordt niet voortgezet. Eigenlijk word je een beetje lekker gemaakt en daarna is het over.

Samenvatting:

Alle geïnterviewde scholen zijn goed geïnformeerd over het bestaan van de ondersteunende pijlers en hun diensten. Het contact met de Voucherbank verloopt volgens de respondenten goed. Het hanteren van het digitale betalingssysteem dat samenhangt met de Voucherbankgelden levert voor de respondenten geen noemenswaardige problemen op. Als er een vraag voor ondersteuning bij de digitale declaratie is, wordt die op adequate wijze geleverd. Met de hoogte van het bedrag van de Vouchergelden zijn de meeste respondenten tevreden. Men sluit bij de uitgaven voor het bevorderen van cultuureducatie aan bij de hoogte van het bedrag. In de meeste gevallen worden de Voucherbankgelden ondergebracht in het totale schoolbudget voor cultuureducatie. Dit budget vullen de scholen aan met een eigen bijdrage, ouderbijdragen en stadsdeelbijdragen. Opvallend is dat de scholen onvoldoende op de hoogte zijn dat de gelden uitsluitend voor de onderbouw bedoeld zijn. (De bovenbouw beschikt over de CKV-vouchers.) Dit gegeven neem ik mee in mijn aanbevelingen voor de Voucherbank.

Ook het contact met het AFK verloopt voorspoedig. Er wordt in toenemende mate gebruik gemaakt van de subsidieregelingen die het Amsterdamse Fonds voor de Kunst verstrekt. Als minpunt komt naar voren (2x) dat de subsidies eenmalig zijn. De respondenten ondervinden hinder van het maar eenmalig verstrekken van subsidie bij een project. Zo kan een project niet gecontinueerd worden. Een respondent vindt het jammer dat de eigen bijdrage aan een project niet financieel gewaardeerd wordt. Deze gegevens neem ik mee in mijn aanbevelingen voor het Amsterdamse Fonds voor de Kunst.

Wat betreft de onderzoeksgegevens met betrekking tot Mocca ben ik beperkt. Er speelde een voor mij tijdens het afnemen van de interviews een onbekende maar wel bepalende variabele mee in de dataverzameling. Dit beïnvloedt de validiteit van dit gedeelte van het onderzoek. Daarom laat ik de onderzoeksgegevens niet meewegen bij de inventarisatie van de stimulerende en de remmende factoren. Toch wil ik een punt niet onvermeld laten. Uit de onderzoeksgegevens blijkt dat de bij de geïnterviewde scholen het idee bestaat dat, naast een ondersteunende taak, Mocca ook een controlerende taak heeft. Naast de vrijblijvende dienstverlening die Mocca biedt bezoekt een accountmanager de scholen met de vraag of de school een cultuurbeleidsplan heeft. Indien dit niet het geval is stimuleert de accountmanager om dit op te stellen, eventueel met ondersteuning van Mocca. Niet alle scholen kunnen of

willen aan dit verzoek voldoen en vinden het moeilijk om dit aan de accountmanager door te geven. Resumerend kan vastgesteld worden dat de respondenten gebruik maken van de ondersteuning van de ondersteunende pijlers die voorziet in de behoefte van de school. Er is minder behoefte aan ondersteuning waarvan het belang voor de respondenten niet direct aantoonbaar is.

- **Lading factor samenwerking Voucherbank: stimulerend**
- **Lading factor samenwerking Amsterdamse Fonds voor de Kunst: stimulerend**
- **Lading factor Mocca: niet van toepassing (zie 6.2 respondenten)**
- **Lading factor verstrekken eenmalige subsidies: remmend**

7.5 Samenwerking externe partners

Tijdens het afnemen van de interviews bleek dat veel respondenten een werkrelatie hebben met externe partners en dat deze samenwerking een bijdrage levert aan de praktijkervaringen van de respondenten. Daarom heb ik deze gegevens opgenomen binnen mijn interview-items (zie 6.3).

Externe partners: kunstenaars, vaak via de BIKregeling (Beroepskunstenaars in de Klas), culturele instellingen en intermediairs.

Intermediairs: vertegenwoordigen meerdere aanbieders of kennen juist het aanbod in een specifieke discipline.

Twee intermediairs voortgekomen uit Kunstweb, Brede Kunst en Kunst op Maat, zijn opgegaan in welzijnsorganisaties. Linck is opgehouden te bestaan en Vizier heeft in 2007 te kennen gegeven eind 2007 zijn activiteiten te staken. SEP (Stichting Educatieve Projecten), ook een voormalig Kunstweb-intermediair, die bemiddelt in projecten die door anderen in opdracht van SEP worden gemaakt, heeft een stevige marktpositie verworven (Trendrapport Mocca, 2007).

- geen samenwerking
- + wel samenwerking

	Kunstenaars	Culturele instellingen	Intermediairs	Waardering Laag/voldoende/hoog
1.	-	-	-	N.v.t.
2.	-	+	-	Voldoende <i>School heeft extra subsidie voor Projectweek Fijnhouttheater gekregen. Dat was leuk.</i>
3.	+	+	+	Veel <i>We doen heel veel projecten, veel met externe instanties: open podium in de Meervaart, samenwerken met de muziekschool, bands gebruiken hun studio's.</i>
4.	+	+	-	Voldoende
5.	-	+	-	Veel <i>Er wordt gekeken naar activiteiten die aansluiten bij de leerlijnen: Amnestyproject, 4-5 mei comité, Archeonproject, cultureel erfgoed: Sporen.</i>
6.	+	+	+	Veel <i>Ik heb al weer een subsidieaanvraag ingediend in verband met de open</i>

				<i>atelierroutes 'de Baarsjes'. Een klas gaat dan een drieluik maken, samen met een kunstenaar.</i>
7.	+	+	-	Veel
8.	-	-	+	Veel <i>Het project 'Hiphop' had ik nooit kunnen doen als ik niet de ondersteuning van Brede Kunst had. Inhoudelijk ben ik nu meer bij het project betrokken geweest en dat vind ik op zich wel goed maar het papierwerk, een begroting opstellen, daar heb ik eenvoudig geen tijd voor.</i>
9.	-	+	-	Voldoende <i>Kant-en-klare projecten zijn handig, zoals het landenkoffer-project.</i>
10.	-	+	+	Veel <i>Leerkrachten en leerlingen genieten ervan, waarderen erg de anderssoortige lessen.</i>

Samenvatting:

De respondenten waarderen de externe ondersteuning. Het gebruik maken van de diensten van de externe partners werkt voor hen taakverlichtend. Ze gebruiken de aanwezig expertise van de externe partners als aanvulling op de diversiteit in het programma voor cultuureducatie. Scholen ervaren het opheffen van de intermediairs als een gemis. Zonder de samenwerking met de intermediairs valt er een gat voor de respondenten dat moeizaam met eigen middelen op te vullen is.

Je hebt zoiets als Kunstweb opgeheven en dan moet je op een bepaalde manier die taak overnemen....

Zo'n club als vizier die kwamen met producten, daar kon je wat mee. We gingen naar de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten etsen maken en naar een voorstelling.

- **Lading factor samenwerking externe partners: stimulerend**
- **Lading factor wegvallen intermediairs: remmend**

7.6 Aansluiting schoolrichting - bevorderen cultuureducatie

Aansluiting schoolrichting - bevorderen cultuureducatie: de mate waarin de respondenten de aansluiting tussen het bevorderen van cultuureducatie en de eigen schoolrichting ervaren.

Schoolrichting: zie 4.2

Er is geen interviewvraag opgenomen die in direct verband staat met het bovengenoemde item. Omdat er waardevolle informatie uit de interviews vrijgekomen is die betrekking heeft op dit aspect van de diversiteit van het Vmbo-onderwijs in Amsterdam en die terug te koppelen is naar de onderzoeksvraag, neem ik deze data wel op binnen mijn onderzoeksverslag.

	Schoolrichting	Aansluiting schoolrichting - bevorderen cultuureducatie weinig/matig/voldoende
1.	Interconfessioneel	Voldoende
2.	Algemeen bijzonder	Voldoende
3.	Openbaar	Voldoende
4.	Joods	Weinig <i>De school heeft een gesloten schoolsysteem. CKV werkt met het boek Palet.</i>

		<i>Zienderogen Kunst wordt ook gebruikt. Als het bijvoorbeeld over liefde, theater, dans gaat wordt er gescreend –met viltstift. Het Louvre wordt alleen aan de buitenkant bekeken. Bij de poëzie-wedstrijd weten de leerlingen precies wat wel en niet mag.</i>
5.	Islamitisch	Matig <i>Cultuuruitingen worden divers gewaardeerd. Kunst moet vernieuwend zijn maar wordt hier niet altijd gewaardeerd. Kan ook weerstand van eigen bestuur oproepen. Een fotoproject is hierom afgeblazen. Niet elk programma kan op een Islamitische school. Muziek met teveel instrumenten kan niet, dit kan je afleiden van het rechte pad. Is wel dubbel, alle jongeren hebben een mp-3 speler, maar op school is het anders.</i>
6.	Algemeen bijzonder	Voldoende
7.	Algemeen bijzonder	Voldoende
8.	Interconfessioneel	Voldoende
9.	Interconfessioneel	Voldoende
10.	Openbaar	Voldoende

Samenvatting:

Bij twee respondenten leverden de levensbeschouwelijke achtergrond van de school een remmende factor op bij het bevorderen van cultuureducatie. De schoolleiding heeft bij beiden scholen ingegrepen toen zij vond dat het aanbod van cultuureducatie niet aansloot bij de visie van de school.

- ***Lading factor aansluiting schoolrichting - cultuureducatie: remmend (bij scholen met een levensbeschouwelijke achtergrond).***

7.7 Aansluiting organisatiecultuur - bevorderen cultuureducatie

Organisatiecultuur: Gemeenschappelijke verzameling normen, waarden en gedragsuitingen gedeeld door de organisatieleden.

Managementgoden Handy: zie 4.3.2

Interviewvraag: ‘Over welke model organisatiecultuur beschikt uw organisatie (indeling managementgoden Handy) en is dit voor u het gewenste model?’

	Huidig model	Gewenst model
1.	<i>Zeus</i>	<i>Apollo De capaciteiten om een cultuurbeleidsplan te schrijven en een bijbehorend programma te verzorgen heb ik op dit moment niet in huis. Mijn hoop is gevestigd op een nieuwe invaldocent, het is belangrijk dat iemand de kar gaat trekken.</i>
2.	<i>Apollo</i>	<i>Apollo (functioneert niet optimaal) Er is een oudere collega die taakuren heeft maar er niet zoveel mee doet. Hij is ook niet zoveel meer op school. Het wordt hem allemaal een beetje teveel.</i>
3.	<i>Dionysus/Athene Mensen willen graag hun eigen winkeltje houden. Er is weinig overleg, men is niet op de hoogte van elkaars programma.</i>	<i>Athene Vanuit het management is er een impliciete vraag naar overzicht.</i>
4.	<i>Zeus</i>	<i>Athene/Dionysus Ik werk nu noodgedwongen met andere scholen samen, bijvoorbeeld met een ICT project. Ik stort me overal in.</i>

5.	<i>Apollo</i>	<i>Apollo/Athene</i> <i>Ik stimuleer anderen om gelden in te zetten, bij de CKV docenten bijvoorbeeld. Mensen zijn wel enthousiast maar het ontbreekt hen aan tijd.</i>
6.	<i>Zeus/Apollo</i> <i>Organiseren, plannen, roosteren ben ik sterk in, daarom doe ik dit werk ook. Meer in een hand heeft de voorkeur, dat gaat tenminste een beetje vlot, anders ben je zoveel tijd met praten kwijt.</i>	<i>Zeus/Apollo</i> <i>Ze kunnen wel een aanvraag indienen maar daar gebeurt uiteindelijk niets mee.</i>
7.	<i>Zeus</i> <i>Alles steunt nu op een figuur, zou overgedragen moeten worden naar een taakcultuur maar dat gebeurt niet.</i>	<i>Athene</i> <i>Schoolorganisatie maakt omslag naar het nieuwe leren, is ingedeeld in kernteams. Kernteams bepalen invulling programma. Ik verzorg een nascholingscursus CKV voor docenten die deze vakken ook (moeten) gaan geven en niet voldoende onderlegd zijn. Er wordt verwacht dat andere collega's ook lessen voorbereiden.</i> <i>Je stuurt mensen aan als cultuurcoördinator maar niet iedereen is bekwaam om zijn taak goed in te vullen. Mensen zijn aangenomen wegens krapte op de arbeidsmarkt en dan zit je opgescheept met halve dodo's.</i>
8.	<i>Zeus/Apollo</i> <i>Ik beheer de gelden en ga de projecten aan. De kunst- en cultuurgroep ligt op zijn gat. Er wordt nu verder aangestuurd door thema-periodes waar cultuur bijgetrokken wordt.</i>	<i>Apollo</i> <i>Het programma wat er nu is, loopt. Zeker in de eerste drie leerjaren is er een actief programma met veel workshops en voorstellingen. Daar hebben we een traditie in opgebouwd.</i>
9.	<i>Apollo/Athene</i> <i>Er is nu een cultuurcommissie, die bestaat uit mijzelf en een collega CKV. Wordt aangevuld met twee nieuwe collega's CKV.</i>	<i>Athene</i> <i>Leuk met creatieve mensen, die durven meer.</i> <i>Er zijn veel vakken die mee kunnen participeren: de beeldende vakken en de talen maar ook natuurkunde en gym.</i>
10.	<i>Apollo</i> <i>Er zijn allemaal projecten, het moet ook niet teveel worden. Ik kan mijn mensen niet teveel belasten.</i>	<i>Apollo</i>

Samenvatting:

Het bevorderen van cultuureducatie binnen de school is alleen mogelijk als er voldoende aansluiting is met de bestaande- en de gewenste organisatiecultuur. Bij de helft van de respondenten is hiervan geen sprake. De discrepantie wordt mede veroorzaakt omdat de invulling van de posities bij een machts-, rollen-, taak- en persoonsgerichte cultuur niet altijd op juiste wijze gebeurt, bijvoorbeeld door ziekte of onbekwaamheid van collega's. Er vallen dan essentiële schakels weg bij de samenwerkingsvorm waarbinnen de respondent wenst te opereren. Als dit een rolcultuur betreft, lossen sommige scholen dit op door een samenwerking aan te gaan met externe partners die de ontbrekende rol (tijdelijk) kunnen invullen.

- **Lading factor organisatiecultuur: remmend**

7.8 Randvoorwaarden

Bij de verwerking van de betreffende onderzoeksgegevens geef ik de aanwezigheid van de genoemde randvoorwaarde aan binnen de onderwijsinstelling waar de gemachtigde werkzaam

is. Daarbij geef ik de (eventuele) aansluiting aan tussen de randvoorwaarde en de werkzaamheden van de respondent zoals de respondent die ervaart .

7.8.1 Cultuurbeleidsplan (cbp)

Interviewvraag: 'Is uw school in het bezit van een cultuurbeleidsplan?'

	Cultuurbeleidsplan	Aansluiting werkzaamheden
1.	Nee	Geen. <i>De capaciteit om een cbp te schrijven heb ik op dit moment niet in huis.</i>
2.	Nee	Geen <i>Mijn collega heeft geen zin meer om samen met de accountmanager een cbp op te stellen. Hij noemt zichzelf geen papieren tijger.</i> <i>Het samen opstellen van een cbp moet ook voor een docent uitbetaald worden als daar nog geen taakuren voor zijn.</i>
3.	Nee	Geen <i>Dit is een bewuste keuze. Ik wil zo min mogelijk op papier hebben, ik wil zo flexibel mogelijk zijn. Makkelijk met samenwerken. Ik heb met zoveel bloedgroepen te maken en zoveel mensen, zoveel wensen.</i> <i>Tijd om me met theoretische zaken bezig te houden heb ik niet. Management luistert goed, ik heb geen cbp nodig om verantwoording af te leggen.</i>
4.	Nee	Geen
5.	Nee	Geen <i>Het is naar de achtergrond geschoven. De behoefte is er wel maar de tijd niet. We hebben andere prioriteiten. We moeten veel verantwoording afleggen: lesplannen, leerlijnen, leerlingvolgsysteem.</i>
6.	Ja	Voldoende <i>Ik heb het zelf geschreven. Zo moeilijk is dat niet. Je plukt het zo van internet.</i>
7.	Ja	Voldoende
8.	Nee	Geen <i>Als ik een cbp zal schrijven dan moet het wel breed gedragen worden, anders verdwijnt het weer in een la. Cbp geen prioriteit.</i>
9.	Nee	Geen <i>We zijn er mee bezig samen met Mocca.</i>
10.	Nee	Geen

Samenvatting:

Volgens de gegevens van Mocca heeft de organisatie voor de interviews de contactpersonen van tien scholen aangeleverd waar nog geen cultuurbeleidsplan is (6.2). De meerderheid gebruikt het Voucherbudget voor de inzet van cultuureducatie op school. Het ontbreken van een cultuurbeleidsplan heeft dus geen invloed op het besteden van de Voucherbankgelden. Als achterliggende redenen voor het ontbreken van een cultuurbeleidsplan worden genoemd: onvoldoende capaciteiten, onvoldoende samenwerking (2x), ontbreken behoefte aan cbp (3x),

andere prioriteiten (tijdgebrek). Momenteel werken twee scholen aan het opstellen van een cultuurbeleidsplan in samenwerking met een accountmanager van Mocca.

7.8.2 Cultuurcoördinator

Bij de onderzoeken die ik geraadpleegd heb (4.4) neemt de cultuurcoördinator (cuco) een centrale plaats in binnen de schoolorganisaties bij het bevorderen van cultuureducatie. Tijdens de interviews bleek niet iedere school over een cuco te beschikken. Dit betekent dat de Voucherbankgelden niet alleen door cuco's uitgegeven worden maar ook door personen met een andere functie. Het volgend schema geeft de posities van de besteders van de Voucherbankgelden weer:

	Positie gemachtigde
1.	Directielid
2.	Leraar
3.	Cuco
4.	Leraar
5.	Hoofd stafbureau/administratie
6.	Cuco
7.	Cuco
8.	Cuco
9.	Cuco
10.	Directielid

Samenvatting:

Uit de interviews blijkt dat de positie van de gemachtigden divers is, de helft van de ondervraagde scholen beschikt niet over een officiële cultuurcoördinator. Voor de respondenten betekent het feit dat ze geen cultuurcoördinator zijn geen belemmering bij het besteden van de Voucherbankgelden.

7.8.3 Taakuren

Interviewvraag: 'Indien u taakuren heeft voor het bevorderen van cultuureducatie, inclusief het besteden van de Voucherbankgelden, is dit aantal voldoende of onvoldoende?'

	Taakuren	Aansluiting werkzaamheden
1.	Nee <i>Voucherbankgelden niet besteed</i>	
2.	Nee	Onvoldoende <i>Nee, er is een oudere collega die de uren wel heeft maar er niet zoveel mee doet.</i> <i>Ik doe nu veel in mijn vrije tijd maar op een gegeven moment houdt dat gewoon op.</i>
3.	Ja	Voldoende <i>Het is wat te leuk allemaal. Er zijn pieken, met zo'n vol programma is het niet helemaal vol te houden. Taak is naast gevuld lesprogramma veel. Moet ik meer gaan schrijven (cultuurbeleidsplan) dan gaat dat af van andere taken. Collega bewaakt tijd beter, geeft minder les.</i> <i>Zou ik meer uren nodig hebben, zou ik die waarschijnlijk wel krijgen.</i>

4.	Nee	Voldoende <i>Ik heb maar weinig leerlingen.</i>
5.	Ja <i>Mijn taak is divers: roosters maken, financiën en van 'de leuke dingen' zoals projecten.</i>	Voldoende
6.	Ja	Voldoende <i>Ik heb veel taakuren op jaarbasis. Gebruik het ook voor andere taken. In praktijk is het wat minder tijd dat ik aan cultuureducatie besteed.</i>
7.	Ja	Onvoldoende/voldoende <i>Hoeveelheid is toereikend. Wat binnen die tijd niet kan, kan niet.</i>
8.	Ja	Onvoldoende/voldoende <i>Project Hiphop had ik niet kunnen doen als ik niet de ondersteuning van Brede Kunst had.[.....]Het papierwerk, begroting opstellen, daar heb ik gewoonweg geen tijd voor.</i> <i>Er worden taken naar scholen geschoven maar dan moet je ook geld opsturen voor de mensen die het moeten doen.</i>
9.	Ja	Voldoende
10.	Ja	Voldoende

Samenvatting:

Het aantal taakuren voor het bevorderen van cultuureducatie is bij de respondenten, op een uitzondering na, in voldoende mate aanwezig. Een uitspraak van een respondent is kenmerkend: 'Wat binnen die tijd niet kan, kan niet.' Dit brengt als neveneffect voor de respondenten met zich mee dat het gewenste cultuureducatiebeleid niet altijd overeenkomt met de actuele situatie. De gewenste kwaliteitsnorm wordt niet bereikt. Als hiervan sprake is, vormt het gebrek aan voldoende taakuren dus een remmende factor.

Concluderend kan vastgesteld worden dat het al dan niet aanwezig zijn van de randvoorwaarden cultuurbeleidsplan, cultuurcoördinator en taakuren geen noemenswaardige invloed heeft op de praktijkervaringen van de respondenten. De respondenten hanteren zonder uitzondering een pragmatische aanpak: roeien met de riemen die je hebt.

- **Lading factor taakuren: remmend**

7.9 Cultureel aanbod

Omdat er tijdens de interviews veel gegevens naar boven kwamen over de (onvoldoende) aansluiting van het cultureel aanbod met de leerlingenpopulatie neem ik deze gegevens binnen mijn onderzoek mee. Verder geven sommige respondenten aan dat ze hinder ondervinden van de mate waarin en de wijze waarop de culturele instellingen het aanbod naar de scholen overdragen. Beide gegevens verwerkt ik in het volgend schema waarbij de aansluiting van 'aanbieden culturele activiteiten' en 'aansluiting culturele activiteiten' met de praktijksituatie van de gemachtigden als maatstaf dient.

	Aanbieden culturele activiteiten	Aansluiting culturele activiteiten
1.	- (Voucherbankgelden niet besteed)	-
2.	Onvoldoende/voldoende <i>Iedereen roept: 'Je moet hier, je moet hier komen', maar ik zie vaak door de bomen het bos niet meer.</i>	Onvoldoende/voldoende <i>Soms kan ik een voorstelling niet van te voren zien. Dat vind ik een probleem want ik wil de inhoud kennen voordat ik er met leerlingen naar toe ga.</i> <i>Voorstellingen zijn bijna allemaal 's avonds. We zijn een</i>

		<p><i>streekschool, de leerlingen gaan tussendoor naar huis. Het is afhankelijk van de ouders of ze hun kinderen wel/niet willen brengen/halen.</i></p> <p><i>Het programma is vaak te moeilijk voor Vmbo-leerlingen, bijvoorbeeld bij de Nieuwe Kerk. Het is te talig. Het zou echt aangepast moeten worden voor Vmbo-leerlingen. Je moet zoveel stappen terug doen. Misschien kun je het aanbod van groep 7/8 aanpassen aan het Vmbo. Dat zijn veel doe-dingen en die sluiten beter aan bij de Vmbo-kinderen. Op sommige vragen zijn geen antwoorden. Dat is dan voor de discussie maar dit werkt voor de Vmbo-leerlingen frustrerend want die 'willen het goed doen'. Je kunt kinderen niet op pad sturen met niets.</i></p>
3.	Voldoende	Voldoende
4.	Voldoende	<p>Onvoldoende</p> <p><i>De school heeft een gesloten schoolsysteem. Veel is niet toegestaan.</i></p>
5.	<p>Onvoldoende/voldoende</p> <p><i>Er is zoveel aanbod en je kunt maar zo weinig inplannen. Misschien is er wel teveel aanbod, inclusief subsidie. Drie activiteiten is voor ons maximaal.</i></p>	<p>Onvoldoende/voldoende</p> <p><i>Niet elk programma past op een Islamitische school.</i></p>
6.	<p>Onvoldoende/voldoende</p> <p><i>Theaterbureau's sturen ook, ik word overladen met post.</i></p>	Voldoende
7.	Voldoende	Voldoende
8.	<p>Onvoldoende</p> <p><i>Veel folders, bijna niet bij te houden.</i></p>	Voldoende
9.	Voldoende	<p>Onvoldoende/voldoende</p> <p><i>Docenten willen niet 's avonds met een stelletje ongeregeld met kromme tenen in een theater zitten. Liever overdag een besloten voorstelling.</i></p> <p><i>Aanbod van musea zou aangepast moeten worden, een beter educatief aanbod. De Engelsen zijn daar veel beter in.</i></p>
10.	<p>Onvoldoende</p> <p><i>We hebben voldoende projecten op deze school, meer kunnen we niet verwerken. Ik word regelmatig gebeld, er wordt zoveel aangeboden.</i></p>	<p>Onvoldoende/voldoende</p> <p><i>Vanuit het speciaal onderwijs is er behoefte aan aangepast aanbod.</i></p>

Samenvatting:

In de praktijk is niet altijd voldoende aansluiting tussen het culturele aanbod inclusief de manier waarop dit aangeboden wordt aan de scholen. Door de grote hoeveelheid folders die de respondenten toegestuurd krijgen en de telefonische acquisitie die soms plaatsvindt voelen meerdere respondenten zich overladen door het culturele aanbod. De verhouding tussen het culturele aanbod en de toepasbaarheid ervan voor de scholen is niet in balans. De meeste respondenten geven aan dat drie culturele activiteiten voor hen het maximale aantal is (mits het budget dit toestaat).

Wat betreft het culturele aanbod zijn er diverse punten die een goede aansluiting met de scholen in de weg staan: tijdstip waarop de voorstellingen plaats vinden ('s avonds), onvoldoende aansluiting bij het specifieke karakter van de scholen (levensbeschouwelijke achtergrond, speciaal onderwijs), onvoldoende gelegenheid om een voorstelling voor te

bereiden om zo een goede koppeling van het aanbod naar de leerlingen te maken en regelmatig is het aanbod te moeilijk voor Vmbo-leerlingen.

- **Lading factor cultureel aanbod: remmende factor**
- **Lading factor aanbieden cultureel aanbod: remmende factor**

7.10 Andere prioriteiten

Uit de interviews bleek dat respondenten regelmatig onvoldoende aan het bevorderen van cultuureducatie toe kwamen in verband met andere prioriteiten:

	Prioriteit	
1.	Vervanging lessen Lesgeven Inwerken	<i>Er zijn twee vakcollega's werkzaam: een tekendocent en een docent beeldende vorming. Een derde docent is langdurig ziek geweest, is nu na twee jaar ook uit het onderwijs gestapt. De twee zittende collega's hebben haar uren moeten vervangen en zaten dus boventallig vol. De docenten die nu werkzaam zijn, zijn (meer dan) volledig bezet met hun lesgeven en het mentoraat. Tijd om andere taken op te nemen is er niet.</i> <i>Lessen zijn op deze school met leerlingen intensief. Er is een compact rooster voor docenten, in feite werken ze boventallig.</i> <i>Ik bevind me nog in mijn inwerkperiode</i>
2.	Vervanging lessen	<i>Ik werk meer uren dan dat ik zou willen. Dat moet volgend jaar anders.</i>
3.	-	-
4.	-	-
5.	Andere taakstelling Lesgeven	<i>We moeten veel verantwoording afleggen naar de inspectie: lesplannen, leerlijnen, leerlingvolgsysteem, in alle vakken wordt gekeken of er genoeg burgerschap in zit.</i> <i>Tijd groot probleem. De meeste tijd staat de docent voor de klas</i>
6.	-	-
7.	-	-
8.	Lesgeven Vervanging lessen	<i>Ons werk gaat altijd door. Je kunt niet zeggen: 'Ik ga vandaag maar even naar een conferentie in Utrecht of zo' want dan staan er 200 kinderen op straat.</i> <i>Op dit moment is er een tekort aan docenten</i>
9.	Inwerken	
10.	-	

Samenvatting:

Respondenten geven aan onvoldoende aan het bevorderen van cultuureducatie toe te komen als er belangen spelen die voorrang krijgen:

Vervanging lessen: 4x

Andere taakstelling: 1x

Lesgeven: 3x

Inwerken: 2x

- **Lading andere prioriteiten: remmend**

7.11 Motivatie

Bij het afnemen van de interviews bleek de motivatie om cultuureducatie te bevorderen en op te nemen binnen het curriculum van de schoolorganisatie bij de respondenten groot:

	Motivatie
1.	<i>Deze school heeft veel zorgleerlingen en om dingen op verschillende manieren te doen kan cultuureducatie ondersteunend werken</i>
2.	<i>Ik vind het belangrijk om leerlingen met cultuur in contact te brengen</i>
3.	<i>Ik wil de leerlingen zoveel mogelijk blootstellen aan cultureel aanbod, zowel passie als actief. Dit levert een grote bijdrage aan de persoonlijke vorming</i>
4.	<i>Er is zoveel interessants te doen en te beleven op cultureel gebied</i>
5.	<i>Het is belangrijk dat leerlingen kennis nemen van cultuuruitingen. Kunst is vernieuwend.</i>
6.	<i>De directie hecht veel belang aan kunst, ik ben bij de invoering van cultuureducatie betrokken geweest.</i>
7.	<i>Ik wil ze kennis laten nemen van hun omgeving, in Amsterdam maar ook daar buiten .Dat ze meer te weten komen en dat ook na school doorzetten, met vrienden of hun eigen kinderen.</i>
8.	<i>Culturele activiteiten zijn belangrijk binnen een school</i>
9.	<i>Het is belangrijk dat kinderen kennis maken met culturele kunstuitingen en dat ze zich herkennen in die cultuur.</i>
10.	<i>De kinderen kunnen zich op een andere manier uiten, dat doet ze goed</i> <i>Leerkrachten en leerlingen genieten ervan, waarden erg de anderssoortige lessen.</i>

Samenvatting: Alle respondenten tonen veel waardering voor cultuureducatie als onderdeel van het leerproces van de leerlingen.

- **Lading factor motivatie: stimulerend**

8 Antwoord op onderzoeksvraag

8.1 Inventarisatie stimulerende en remmende factoren

Hoofdstuk 7 geeft een inventarisatie van de stimulerende en remmende factoren die de gemachtigden binnen het Amsterdamse Vmbo-onderwijs ondervinden bij het besteden van de Voucherbankgeldten:

Remmende factoren:

- Andere prioriteiten
- Organisatiecultuur
- Aansluiting schoolrichting - bevorderen cultuureducatie (betreft scholen met een levensbeschouwelijke achtergrond)
- Cultureel aanbod
- Wegvallen intermediairs
- Taakuren
- Verstrekken eenmalige subsidies
- Aanbieden cultureel aanbod

Stimulerende factoren:

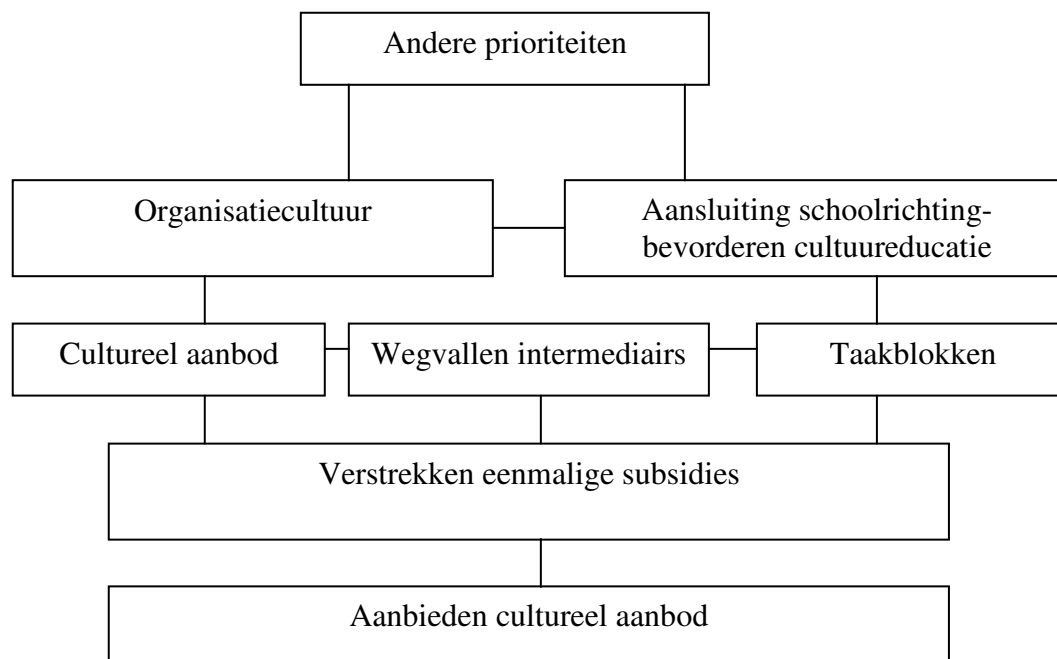
- Motivatie gemachtigden
- Culturele participatie gemachtigden
- Samenwerking Voucherbank
- Samenwerking Amsterdamse Fonds voor de Kunst
- Competentie gemachtigde

8.2 Taxonomie remmende en stimulerende factoren

Binnen de rij stimulerende en remmende factoren is een hiërarchie zichtbaar. De ene factor heeft een grotere invloed op de praktijkervaringen van de respondenten dan de ander.

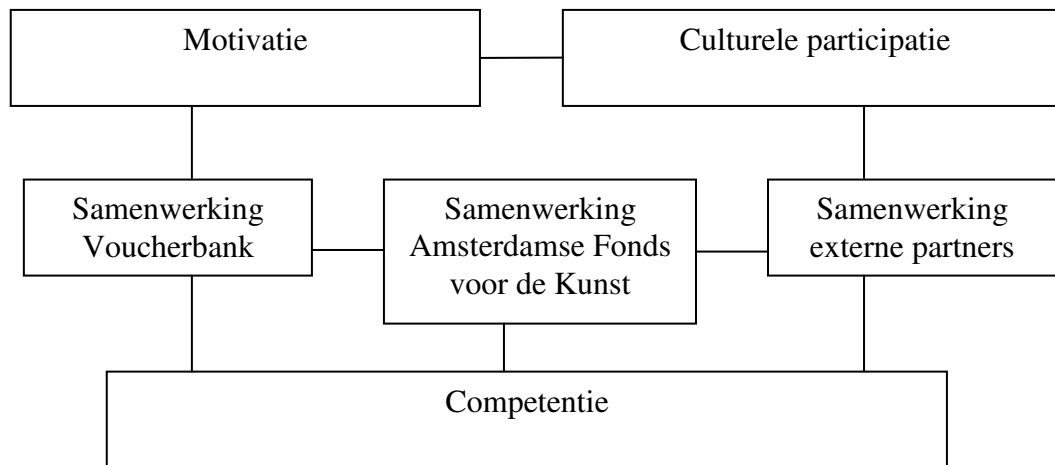
Taxonomie remmende factoren

Uitgangspunt: de mate waarin de factoren van invloed zijn bij besteden van de Voucherbankgeldten ter bevordering van cultuureducatie. Er is een indeling in vijf niveaus:

Taxonomie stimulerende factoren

Uitgangspunt: de mate waarin de factoren van invloed zijn bij besteden van de Voucherbankgelden ter bevordering van cultuureducatie. Er is een indeling in drie niveaus:

8.3 Conclusie taxonomie

Remmende factoren:

- **Andere prioriteiten**

De schoolorganisaties (en in het verlengde daarvan de gemachtigden) stellen andere prioriteiten en komen niet of in onvoldoende mate toe aan het bevorderen van cultuureducatie.

- **Organisatiecultuur**

- **Aansluiting schoolrichting - bevorderen cultuureducatie**

Wanneer er onvoldoende aansluiting is tussen deze factoren en de gemachtigden betekent dat voor de gemachtigden een discrepantie tussen de actuele en de gewenste situatie. Dit levert een gevoel van irritatie op. Voor het overbruggen van de discrepantie tussen de aansluiting schoolrichting - bevorderen cultuureducatie maken de gemachtigden noodgedwongen aanpassingen met betrekking tot het culturele aanbod. Verder leveren de gemachtigden een extra inspanning om cultuureducatie in overeenstemming te brengen met de schoolrichting. Lastiger is het om de discrepantie tussen de bestaande- en de gewenste organisatiecultuur te overbruggen. Organisationsculturen zijn moeilijk te veranderen, een gegeven wat de gemachtigden binnen de eigen werksituatie ervaren. Voor gemachtigden blijkt het in de praktijk niet haalbaar om de organisatiecultuur van de bestaande situatie naar de gewenste vorm om te zetten.

- **Cultureel aanbod**

- **Wegvallen intermediairs**

- **Taakblokken**

De factoren cultureel aanbod, intermediairs en taakblokken zijn voorwaardenscheppend voor de gemachtigden. Als deze factoren niet in voldoende mate aanwezig zijn kan de gemachtigde niet optimaal functioneren en onvoldoende vormgeven aan het cultuureducatiebeleid.

- **Verstrekken eenmalige subsidies**

Voor de gemachtigden betekent het eenmalig verstrekken van subsidie voor een bepaald project dat het project niet gecontinueerd kan worden indien dit gewenst is. Dit roept een gevoel van onmacht op bij de gemachtigde.

- **Aanbieden cultureel aanbod**

Het op diverse wijze benaderd worden over het culturele aanbod en de grote mate waarop dat gebeurt ervaren de gemachtigden als werkdrukverhogend.

Stimulerende factoren:

- **Motivatie**
- **Culturele belangstelling**

De intrinsieke motivatie van de gemachtigden is de belangrijkste factor bij het bevorderen van cultuureducatie. Bij een positieve betrokkenheid bij cultuureducatie is een wisselwerking met de persoonlijke culturele belangstelling zichtbaar.

- **Samenwerking Voucherbank**
- **Samenwerking Amsterdamse Fonds voor de kunst**
- **Samenwerking externe partners**

De ondersteunende pijlers zijn opgezet als een faciliterende ondersteuning voor de gemachtigden. De samenwerking tussen deze ondersteunende pijlers loopt naar wens. Verder is er veel waardering voor de samenwerking tussen de scholen en de intermediairs.

- **Competentie**

Als gemachtigden zich in voldoende mate competent voelen, heeft dit een positief effect op het vormgeven van het cultuureducatiebeleid.

8.4 Conclusie deelvraag

Voor het beantwoorden van mijn deelvraag: *‘Voelen de gemachtigden zich voldoende ondersteund door de gemeente Amsterdam?’* gebruik ik de informatie van 8.1 en 8.2. Binnen de taxonomie van de remmende factoren zijn er twee lagen waar de Gemeente Amsterdam geen relatie mee heeft, dit betreft de bovenste twee lagen. Bij de onderste drie lagen is er sprake van een band tussen de genoemde factoren en de gemeente Amsterdam. Alle factoren die zich binnen de drie onderste lagen van deze taxonomie bevinden, horen thuis bij de facilitaire ondersteuning die direct of indirect onder de verantwoordelijkheid van de Gemeente Amsterdam vallen:

- Cultureel aanbod: subsidieverstrekking
- Wegvallen intermediairs: intrekken subsidieverstrekking
- Taakblokken: geen subsidieverstrekking. Vanuit het werkveld is er om facilitaire ondersteuning gevraagd bij de implementatie van de Voucherbank gelden (3.2 en 3.3). De Gemeente heeft hier geen gehoor aan gegeven.
- Verstrekken eenmalige subsidies: niet continueren van subsidieverstrekking
- Aanbieden cultureel aanbod: subsidieverstrekking

Bij deze remmende factoren biedt de gemeente Amsterdam dus onvoldoende ondersteuning voor de gemachtigden. Daarom neem ik deze gegevens mee bij de aanbevelingen.

Bij de stimulerende factoren speelt de gemeente Amsterdam een rol omdat ze de Voucherbank en de Plus-regeling van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst in het leven geroepen heeft bij het introduceren van de Voucherbank gelden. Deze organisaties bieden de gemachtigden voldoende ondersteuning bij de taak om cultuureducatie binnen de onderbouw van het Vmbo met behulp van de Voucherbank gelden te bevorderen.

8.5 Eindconclusie

De Gemeente Amsterdam hecht veel waarde aan cultuureducatie. Om cultuureducatie binnen het basisonderwijs en de onderbouw van het Vmbo te bevorderen heeft de Gemeente Amsterdam sinds 2006 de Voucherbank gelden beschikbaar gesteld. Uitgangspunt bij het beschikbaar stellen van deze gelden is de wens dat de scholen cultuureducatie structureel binnen het schoolcurriculum opnemen en borgen door middel van een cultuurbeleidsplan. De Voucherbank, expertisecentrum Mocca en de Plus-regeling van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst zijn door de gemeente Amsterdam in het leven geroepen als ‘pijlers’ die de scholen ondersteunen bij bovengenoemde taak. De scholen kunnen ondersteuning goed gebruiken.

Met de beleidsomslag ‘van aanbodgerichte sturing naar vraaggerichte sturing ‘ verwijst de overheid meer taken door naar de scholen. Voor het bevorderen van cultuureducatie betekent dit een extra taakstelling voor degenen die er binnen de schoolorganisatie verantwoordelijk voor zijn. In het kader van dit onderzoek zijn dat de gemachtigden van de Voucherbank gelden. Binnen hun praktijksituatie komen de gemachtigden remmende en stimulerende factoren tegen die hun werkzaamheden beïnvloeden. Met behulp van interviews met de gemachtigden heb ik een inventarisatie van deze factoren gemaakt. Uit deze inventarisatie blijkt dat de ondersteuning van de Gemeente Amsterdam met alleen de pijlers voor de gemachtigden niet toereikend is. Vanuit de gemachtigden is er behoefte aan:

- ondersteuning van externe partners, met name intermediairs
- financiële vergoeding voor geleverde werkzaamheden zoals participatie in culturele projecten en het opstellen van een cultuurbeleidsplan
- screening cultureel aanbod
- verlenging eenmalige subsidies aan culturele projecten

Het bevorderen van cultuureducatie is een dynamisch proces, de onophoudelijke veranderingen die hiermee gepaard gaan, zijn niet bij te houden. Essentieel bij het vormgeven van cultuureducatie is dat het met een dialoog tussen de betrokken partijen gepaard gaat. De gemachtigden nemen hierbij een belangrijke positie in. Als de gemachtigden onder optimale omstandigheden hun werkzaamheden kunnen verrichten, is goed cultuureducatiebeleid in Amsterdam gewaarborgd.

Ik sluit dit onderzoek af met een citaat van J. Vinken waaraan ik de titel voor deze scriptie ontleend heb en die de belangrijke rol van de gemachtigden onderstreept:

“Wat beleidsmakers bedenken of managers regelen, komt aan het eind van de lange beleidsketen- van het macro niveau van het beleid tot het microniveau van de schoolklas- terecht bij de docent. De docent is de beslissende kracht of sleutelfiguur die in zijn klas of groep uitmaakt wat er uiteindelijk van het beleid terecht komt.”

9. Aanbevelingen voor de ondersteunde pijlers

9.1 Mocca

- Benadruk de belangrijke positie van de gemachtigde bij cultuureducatie.
- Onderzoek hoe de aansluiting organisatiecultuur - bevorderen cultuureducatie verbeterd kan worden.
- Onderzoek hoe de aansluiting schoolrichting - bevorderen cultuureducatie verbeterd kan worden.
- Onderzoek de aansluiting tussen het cultureel aanbod - leerlingen van het Vmbo. Stel hiervoor een kwaliteitskaart op.
- Onderzoek hoe 'vraag en aanbod' tussen de scholen en de culturele instellingen verbeterd kan worden.
- Geef tips over hoe scholen hun budget voor cultuureducatie kunnen uitbreiden, samenvoegen en inzichtelijk maken. Externe bijdragen van bijvoorbeeld het stadsdeel en ouderbijdragen kunnen bij het budget voor cultuureducatie toegevoegd worden.

9.2 Voucherbank

- Geef duidelijk aan dat de Voucherbank gelden voor de onderbouw van het Vmbo bestemd zijn.

9.3 Amsterdams Fonds voor de Kunst

- Verleen niet alleen subsidie aan eenmalige projecten.
- Stel financiële middelen beschikbaar voor de geleverde diensten door leraren zoals de bijdrage aan projecten en het opstellen van een cultuurbeleidsplan.
- Verleen subsidie aan intermediairs.

Literatuur

Baarda, D.B, de Goede, M. P.M., Teunissen, J. (2000). *Kwalitatief Onderzoek. Practische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Houten: Educatieve Partners Nederland BV

Beckhoven, A. van, Welschen, H. (2005). *Vraagsturing door vouchers. Cultuureducatie op Amsterdamse scholen PO en 2 VMBO*. Den Haag: B&A Groep

Brandon, P. (2006) *Tendrapport cultuureducatie*. Amsterdam: MOCCA

Commissie Parlementair Onderzoek Onderwijsvernieuwingen (2008). *Tijd voor onderwijs*. Den Haag: SDU Uitgevers

Cultuurnetwerk Nederland (2003). *CKV-bonnen voor de basisvorming: een stimulans voor cultuurbeleid?* Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland

Damen, M-L., Haanstra, F. (2006). *Cultuureducatie in Amsterdam*. Amsterdamse Hogeschool voor Kunsten, lectoraat Kunst- en Cultuureducatie

DMO. (2007). *Keuzegids voortgezet onderwijs Amsterdam 2008*. Gemeente Amsterdam

DMO/Kunst en Cultuur (2006) *Programma aandeelhouderschap: bevindingen en resultaten 2005 en 2006*. Gemeente Amsterdam

Gemeenteraad Amsterdam (2005) *Amsterdam Creatieve Stad, kunstenplan 2005-2008*

Handy, C. (2000) *Gods of Management*. United Kingdom: Arrow Books

Ministerie van OCW (2006). *Voortgangsrapportage over Cultuur en School*

Onderwijsraad (2006). *Onderwijs in cultuur*. Den Haag: Onderwijsraad

Oomen, C., Donker, A., Van der Grinten, M. & Haanstra, F. (2006). *Monitor cultuureducatie voortgezet onderwijs. Peiling 2006*. Utrecht: Oberon

Rietman, J.(2004). *Dualisme in de lokale Democratie & Organisatiecultuur*

Schoonenboom, M. (2007, 15 februari). Het gras bij de burens. *De Volkskrant*, p.10.

Vinken, J. (2004). *Beroep: docent kunstvakken. Competenties en kwalificaties in theorie en praktijk*. Cultuur +Educatie Nr 11. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland

Wethouders van Cultuur en Onderwijs van Gemeente Amsterdam (2004) *Plan van aanpak 2005-2008-Cultuureducatie en Onderwijs*

www.cultuurplein.nl/ho/praktijk/handreikingen/competentieprofielcc

Bijlage

Vragenlijst interview

Interviewvragen

Positie

- a. Wat is uw opleiding?
- b. In welke vak/leergebieden geeft u op dit moment les?
- c. Aan welke leeftijdsgroep/niveau geeft u op het moment les?
- d. Wat is de omvang van uw aanstelling?
- e. Taakuren cultuurcoördinator/ Is hoeveelheid toereikend?
- f. Hoeveel jaar ervaring?

Competenties

- a. Vindt u uw opleiding toereikend om op adequate wijze met de Voucherbankgelden om te gaan?
 - a. financieel beheer
 - b. invulling programma
 - c. samenwerken met interne en externe partners
 - d. eventueel opstellen cultuurbeleidsplan
 - e. op de hoogte zijn van aanbod
 - f. aanvraag formulieren en indienen AFK
- b. Heeft u behoefte aan bijscholing en zo ja, op welk gebied?
- c. Aan welke voorwaarden moet voldaan worden voordat u met een (aanvullende) opleiding begint:
 - a. tijdinvestering
 - b. kosten
 - c. inhoud programma

Betrokkenheid

- a. Op welke wijze volgt u de ontwikkelingen op het gebied van cultuureducatie? (vragen naar frequentie activiteit)
 - literatuur, raadplegen websites, anders namelijk:
 - museum, theaterbezoek, anders namelijk:
 - bijwonen bijeenkomsten, kenniskringen, anders, namelijk:
 - bent u zelf een actief binnen een culturele activiteit, bijvoorbeeld: leeskring, muziek/theater maken, filmen enz.
- b. Wat wilt u uw leerlingen op het gebied van cultuureducatie meegeven?

2. Ondersteunende pijlers

Mocca

- a. Op welke wijze maakt u gebruik van de diensten van Mocca?
 - Ondersteuning bij opzetten cultuurbeleidsplan, accountmanager, bezoek kenniskring, voorlichtingsbijeenkomst, raadplegen website, digitale cultuurkaartVragen naar motivatie indien vraag met ja beantwoord is/vragen naar het waarom niet indien dit niet het geval is.
- b. Heeft u bezoek gehad van een consulent van Mocca?
- c. Welke waarde had dit gesprek voor u?
 - voorlichting
 - gebruik maken van ondersteuning bij opstellen cultuurbeleidsplan
 - anders, namelijk:

- d. Welke aanbevelingen heeft u voor de samenwerking tussen Mocca en het onderwijsveld?

Amsterdamse Fonds voor de Kunsten

- a. Heeft u een aanvraag voor subsidie ingediend bij het AFK?
b. Hoe verliep dit proces?
- samenwerking met AFK
- tijdpad
- relatie aanvraag begroting - werkelijke kosten
c. Bent u van plan in de toekomst een aanvraag te doen? (vragen naar motivatie voor antwoordkeuze)
d. Welke aanbevelingen heeft u voor de samenwerking tussen AFK en het onderwijsveld?

Voucherbank

- a. Hoe is de keuze voor de persoon die de Voucherbankgelden beheert tot stand gekomen?
b. Wat zijn de ervaringen met de digitale verwerking van de nota's?
- digitaal invoeren nota's
- termijn indienen- uitbetalen
c. Wat vindt u van de hoogte van het besteedbare bedrag (te hoog, te laag, goed)?
d. Welke aanbevelingen heeft u voor de samenwerking tussen de Voucherbank en het onderwijsveld?

3. Schoolorganisatie

- a. Op welke wijze heeft u kennis gemaakt met de introductie van de Voucherbankgelden?
b. Welke persoon/groep is verantwoordelijk voor de inhoudelijke toepassing van de Voucherbankgelden?
c. Hoe is deze keuze tot stand gekomen?
d. Hoeveel ruimte is er bij de besteding van de Voucherbankgelden voor eigen initiatief vanuit de cultuurcoördinator of het vak-leergebied?
e. Op welke wijze ondersteunt de schoolorganisatie het bevorderen van cultuureducatie? Is deze ondersteuning toereikend?
f. In welke mate is er ervaring met cultuureducatie aanwezig op school?

4. Algemeen

- a. Indien nog niet besproken: welke remmende factoren bent u tegengekomen bij het besteden van de Voucherbankgelden?
b. Indien nog niet besproken: welke stimulerende factoren bent u tegengekomen bij het besteden van de Voucherbankgelden?
c. Welke aanbevelingen heeft u ten aanzien van het besteden van de Voucherbankgelden, gezien vanuit het perspectief van de uitvoerend participant?